

GOSPODARKA ŚCIEKOWA W POLSCE w latach 2010-2011

Warszawa 2013

WYDAWCA

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa,
Tel. +48 (22) 37 20210; fax +48 (22) 37 20 290
www.kzgw.gov.pl

OPRACOWANIE

IME Consulting
ul. Warsztatowa 47, 55-010 Biestrzyków
e-mail: biuro@imeconsulting.com.pl

Specjalne podziękowania dla Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. z Nowego Dworu Mazowieckiego, Gminy Ziębice, Międzygminnej Spółki Wodno-Kanalizacyjnej „SUPLAZ” Sp. z o.o. z Sulikowa oraz Gminy Kowal za przesłane zdjęcia, którymi zilustrowano niniejszą broszurę.

Skład i druk: Drukarnia „Panda”
ul. Paczkowska 26, 50-506 Wrocław
www.drukarnia-panda.pl

Spis treści

1.	WPROWADZENIE	7
2.	PODSTAWOWE REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE ODPROWADZANIA I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH.....	10
3.	AGLOMERACJE JAKO PODSTAWA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ.....	12
4.	KRAJOWY PROGRAM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH, JEGO AKTUALIZACJE I INNE PROGRAMY GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ	17
4.1.	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych.....	17
4.1.1.	Zakres i zasady realizacji	17
4.1.2.	Pierwsza aktualizacja KPOŚK.....	18
4.1.3.	Druga aktualizacja KPOŚK	18
4.1.4.	Trzecia aktualizacja KPOŚK.....	19
4.1.5.	Projekt czwartej aktualizacji KPOŚK.....	20
4.1.6.	Środki finansowe planowane i faktycznie wydatkowane na realizację KPOŚK oraz źródła finansowania.....	21
4.2.	Program wyposażenia aglomeracji o RLM mniejszej niż 2000 w oczyszczalnię ścieków i systemy kanalizacji sanitarnej.....	23
4.3.	Program wyposażenia zakładów przemysłu rolno-spożywczego o wielkości RLM nie mniejszej niż 4000, odprowadzającego ścieki bezpośrednio do wód, w urządzenia zapewniające wymagane przez polskie prawo standardy ochrony wód	24
5.	SKALA PROBLEMU ODPROWADZANIA I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH W POLSCE.....	25
6.	STAN GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ I GOSPODAROWANIE OSADAMI Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW ...	30
6.1.	Systemy kanalizacji zbiorczej.....	30
6.2.	Oczyszczalnię ścieków komunalnych.....	34
6.3.	Gospodarka osadami z oczyszczalni ścieków komunalnych	44
7.	FINANSOWANIE.....	48
8.	PIŚMIENNICTWO I AKTY PRAWNE.....	50
8.1	Piśmiennictwo.....	50
8.2	Akty prawne	50
	SUMMARY	51

Spis tabel

Tabela 1.	Powierzchnie zlewków i dorzeczy.....	7
Tabela 2.	Ogólna charakterystyka zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w Polsce [GUS 3-5].....	8
Tabela 3.	Liczba i wielkość aglomeracji wyznaczonych na potrzeby Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) i jego aktualizacji (AKPOŚK).....	14
Tabela 4.	Liczba i wielkość aglomeracji wyznaczonych na potrzeby aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych wg danych z 2010 r. [projekt IV AKPOŚK, 9]	16
Tabela 5.	Zakres rzeczowy i koszty realizacji KPOŚK w kolejnych wersjach aktualizacji Programu [KPOŚK, AKPOŚK, projekt IV AKPOŚK].....	22
Tabela 6.	Ścieki komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi [GUS 3, 4]	25
Tabela 7.	Liczba oraz procent ludność korzystająca z danego typu komunalnej oczyszczalni ścieków [GUS 3, 4]	25
Tabela 8.	Obciążenie komunalnych oczyszczalni ścieków wyrażone równoważną liczbą mieszkańców w poszczególnych latach [GUS 3,4]	27
Tabela 9.	Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych odprowadzonych po oczyszczeniu do wód lub do ziemi [GUS 3, 4].....	27
Tabela 10.	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzane do wód według regionów hydrograficznych w 2010 i 2011 [GUS 3, 4].....	28
Tabela 11.	Lokalizacja aglomeracji na obszarach poszczególnych dorzeczy i regionów wodnych [projekt IV AKPOŚK, 9]	29
Tabela 12.	Efekty rzeczowe oraz nakłady finansowe na odprowadzanie i oczyszczanie ścieków [GUS 3, 4]	30
Tabela 13.	Zbiornice sieci kanalizacyjne w aglomeracjach wg podziału na przedziały RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]	31
Tabela 14.	Miasta obsługiwane przez zbiorcze systemy kanalizacyjne w latach 2010 i 2011 [GUS, 3-5].....	32
Tabela 15.	Liczba mieszkańców korzystających z systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach, w podziale na grupy RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	33
Tabela 16.	Przepustowość oczyszczalni ścieków danego typu eksploatowanych w danym roku [GUS 3, 4]	34
Tabela 17.	Efekty rzeczowe oraz nakłady finansowe na oczyszczanie ścieków [GUS 3, 4].....	34
Tabela 18.	Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – podział na przedziały RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	35
Tabela 19.	Liczba oczyszczalni w Polsce w latach 2005–2011 i redukcja ładunków zanieczyszczeń [GUS 3, 4]	35
Tabela 20.	Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji w podziale na RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]	36
Tabela 21.	Stan i realizacja potrzeb rozwojowych oczyszczalni ścieków w aglomeracjach o RLM \geq 150 000 [projekt IV AKPOŚK, 9]	37
Tabela 22.	Usuwanie związków azotu ogólnego i fosforu ogólnego w oczyszczalniach obsługujących aglomeracje w 2010 r. bez uwzględnienia ładunków, które trafiają do środowiska wraz ze ściekami nieoczyszczonymi [projekt IV AKPOŚK (wg danych zgromadzonych w 2012 r.), 9]	42

Tabela 23. Wartości ładunków azotu i fosforu ogólnego użyte do obliczenia procentu redukcji zanieczyszczeń biogennych [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]	44
Tabela 24. Ilość osadów ściekowych wytworzona w ciągu roku [GUS 3, 4].....	45
Tabela 25. Osady dotychczas składowane (nagromadzone) na terenie oczyszczalni i wykorzystane z dotychczas składowanych [GUS 3, 4].....	45
Tabela 26. Postępowanie z osadami z komunalnych oczyszczalni ścieków [GUS 4]	45
Tabela 27. Gospodarka osadowa – podział ze względu na wielkość aglomeracji [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	47
Tabela 28. Wydatki inwestycyjne na komunalne systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w latach 2003–2011 [GUS 4]	48
Tabela 29. Wydatki inwestycyjne na komunalne systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w latach 2010–2011 w podziale na przedziały RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	49

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności korzystająca z usług wodociągowych i kanalizacyjnych w mieście (górny wykres) i na wsi (dolny wykres), GUS.	10
Wykres 2. Liczba aglomeracji i powstające ładunki zanieczyszczeń w poszczególnych przedziałach RLM wg AKPOŚK 2010	15
Wykres 3. Ilość ścieków komunalnych wytwarzanych w latach 2000 – 2011 w tym poddawanych oczyszczaniu lub nie [GUS].	26
Wykres 4. Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacyjne, w podziale na grupy RLM stan na koniec 2011 roku [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	32
Wykres 5. Liczba oczyszczalni ścieków spełniające wymagania prawne w podziale na grupy RLM stan na koniec 2011 roku [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	41
Wykres 6. Sposoby postępowania z osadami ściekowymi wg stanu na koniec 2011 roku [wg Sprawozdania z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	46

Spis rysunków

Rysunek 1. Aglomeracje o RLM \geq 2 000 RLM ujęte w III AKPOŚK [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	20
Rysunek 2. Długość sieci kanalizacyjnej wybudowanej w poszczególnych województwach w latach 2010-2011 [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].....	31

1. WPROWADZENIE

Terytorium Polski zajmuje 322 575 km², w tym 311 888 km² to obszar lądowy, obszar morskich wód wewnętrznych Polski wynosi 2005 km², natomiast obszar morza terytorialnego - 8682 km² [2]. Obszar ten zamieszkuje 38,5 mln mieszkańców. Przeciętna gęstość zaludnienia wynosi w Polsce 123 mieszkańców/km² [1].

Terytorium Polski w 99,7% leży w zlewisku Morza Bałtyckiego, 0,2% w zlewisku Morza Czarnego i 0,1% w zlewisku Morza Północnego (tab. 1). Głównymi rzekami odprowadzającymi wody z terenu Polski do Bałtyku są Wisła i Odra. Dorzecza tych rzek obejmują 87,9% powierzchni Polski.

Tabela 1. Powierzchnie zlewisk i dorzeczy

Zlewiska i dorzecza	Powierzchnia			
	w tys. km ²		w % pow. ogólnej	
	ogółem	w tym w Polsce	zlewiska lub dorzecza	Polski *
Zlewisko Morza Bałtyckiego	1380,9	311,9	22,6	99,7
Dorzecze Odry	118,9	106,1	89,2	33,9
Zlewisko Zalewu Szczecińskiego **	12,1	2,5	20,4	0,8
Bezpośrednie zlewisko Bałtyku ***	-	17,3	-	5,5
Dorzecze Wisły****	194,4	168,7	86,8	54,0
Zlewisko Zalewu Wiślanego *****	24,2	14,8	60,9	4,7
Dorzecze Niemna	98,1	2,5	2,5	0,8
Zlewisko Morza Północnego	519,9	0,2	0,04	0,1
Dorzecze Łaby	146,5	0,2	0,1	0,1
Zlewisko Morza Czarnego	1838,5	0,6	0,03	0,2
Dorzecze Dunaju	817,0	0,4	0,05	0,1
Dorzecze Dniestru	72,0	0,2	0,3	0,1

Źródło: dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Objaśnienia: * powierzchnia lądów i wód śródlądowych; ** bez Odry; *** łącznie z Martwą Wisłą; **** bez delty; ***** łącznie z prawostronną częścią delty.

W ostatnim 17-leciu w Polsce nastąpił niewątpliwy postęp w gospodarce ściekowej¹. Ograniczenie ilości ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych do wód przełożyło się na odczuwalną poprawę czystości wody w rzekach i jeziorach.

Zgodnie z rocznikiem Głównego Urzędu Statystycznego „Ochrona Środowiska” 2011 i 2012 [3, 4] oraz z Rocznikiem Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej 2012 [5] systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę – systemy wodociągowe – obsługiwały w 2011 r. 95,4% ludności, a systemy zbiorowego odprowadzania ścieków – systemy kanalizacyjne

1 Stan gospodarki ściekowej w Polsce oceniono na podstawie:

- danych z roczników statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego,
- informacji ze sprawozdań marszałków z realizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych za lata 2010 i 2011,
- informacji uzyskanych z gmin na potrzeby aktualizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w 2010 i 2011 r.,
- publikacji Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej pt. „Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2006 – 2007 oraz 2008 - 2009”.

– 63,5% ludności, w tym 86,7% ludności miast oraz 27,8% ludności wiejskiej (szczegóły przedstawiono w tabeli 1).

W miastach rozwój systemów kanalizacyjnych w zasadzie nadąża za rozwojem systemów zbiorowego zaopatrzenia w wodę, jednakże na obszarach wiejskich obserwuje się znaczące różnice w tym zakresie. Różnice te są spowodowane znacznym rozproszeniem zabudowy wiejskiej: 15,1 mln ludności wiejskiej zamieszkuje w ponad 40 tysiącach miejscowości, co ze względów technicznych i ekonomicznych przesądza o konieczności stosowania indywidualnych rozwiązań odprowadzania i oczyszczania ścieków w stopniu zapewniającym odpowiednią ochronę środowiska.

Zmiany w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków na terenach miejskich i wiejskich w latach 1995–2011 przedstawiono w tabeli 2.

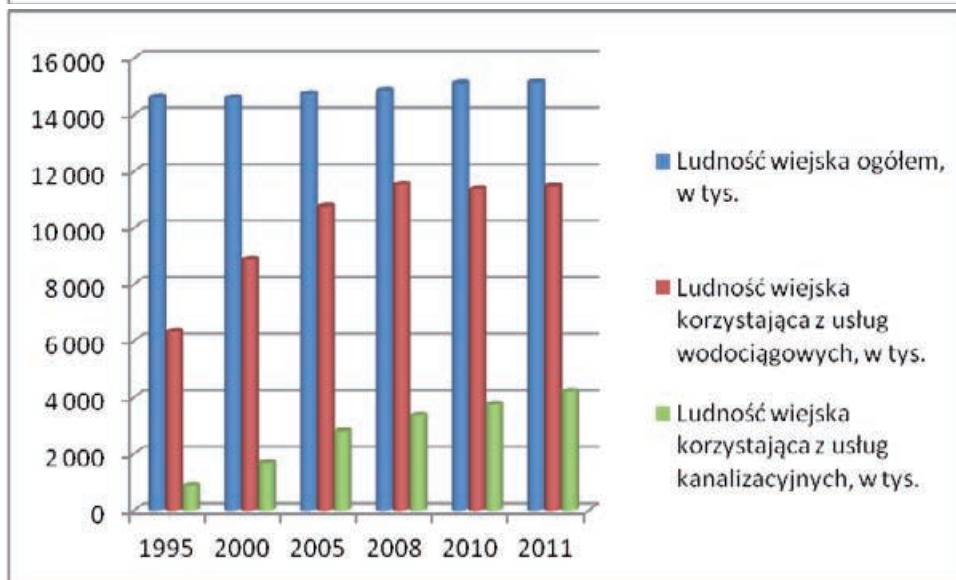
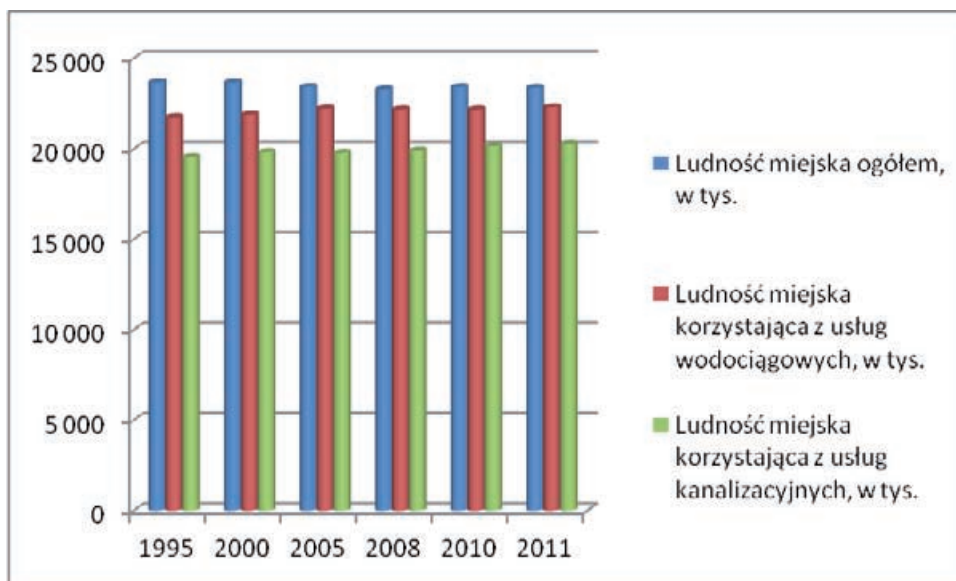
Tabela 2. Ogólna charakterystyka zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w Polsce [GUS 3-5]

Wyszczególnienie		Lata					
		1995	2000	2005	2008	2010	2011
Ludność Polski ogółem	w tys.	38 284	38 254	38 157	38 136	38 529	38 538
Liczba miast ogółem	-	860	880	887	892	903	908
Ludność miejska	tys.	23 675	23 670	23 424	23 288	23 416	23 385
Liczba miast wyposażonych w sieć wodociągową	-	854	877	886	890	901	906
Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej w miastach	km	44 125	50 067	54 872	58 445	61 003	62 009
Liczba miast wyposażonych w sieć kanalizacyjną	-	793	845	881	889	873	901

Ludność miejska korzystająca z usług wodociągowych zapewnianych przez systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę	tys.	21 748	21 889	22 219	22 173	22 171	22 303
	%	91,1	91,7	94,9	95,1	95,3	95,4
Ludność miejska korzystająca z usług kanalizacyjnych zapewnianych przez systemy kanalizacji zbiorczej/oczyszczalnie ścieków*	tys.	19 551	19 828	19 792	19 908/ 20 234	20 156/ 20 614	20 279/ 20 670
	%	81,9	83,0	84,5	85,5/ 86,9	86,1/ 88,6	86,7/88,4
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w miastach	km	28 158	34 948	43 310	47 849	51 943	54 194
Ludność wiejska	w tys.	14 609	14 584	14 733	14 848	15 113	15 152
Ludność wiejska korzystająca z usług wodociągowych zapewnianych przez systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę**	tys.	6 327	8 870	10 755	11 537	11 368	11 472
	%	43	60	73	77,7	75,2	75,7
Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej na wsi	km	111 368	161831	190729	204 242	211 885	216 291
Ludność wiejska korzystająca z usług kanalizacyjnych zapewnianych przez systemy kanalizacji zbiorczej: sieci kanalizacyjne/oczyszczalnie ścieków	tys.			2 799/ 3 006	3 356/ 3 816	3 749/ 4 307	4 207/ 4 631
	%	5,9/3,1	11,5/ 10,8	19,0/ 20,4	22,6/ 25,7	24,8/ 28,8	27,7/30,6
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	5 377	16 162	36 820	46 943	55 566	63 551

* Liczba ludności korzystająca z sieci kanalizacyjnej/ liczba ludności korzystająca z oczyszczalni ścieków.

** Szacunek na podstawie informacji GUS o przyłączach wodociągowych (1995, 2000, 2005, 2008).

Wykres 1. Liczba ludności korzystająca z usług wodociągowych i kanalizacyjnych w mieście (górny wykres) i na wsi (dolny wykres), GUS.

2. PODSTAWOWE REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE ODPROWADZANIA I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH

Przepisy prawne Unii Europejskiej w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych² określone zostały w szczególności w **dyrektywie Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych** (Dz. Urz. WE L 135 Z 30.5.1991 r., str. 40–52, z późn. zm.; Dz. Urz. WE, polskie wydanie specjalne z 2004 r., rozdz. 15, t. 002, str. 26).

² Określenie „ścieki komunalne” należy rozumieć jako ścieki bytowe lub mieszaninę ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, odprowadzane urządzeniami służącymi do realizacji zadań własnych gminy w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych (art. 9, pkt. 15 ustawy - Prawo wodne; tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., Nr 145, poz. 951).

Dyrektywa 91/271/EWG dotyczy gromadzenia, oczyszczania i zrzutu ścieków komunalnych² oraz oczyszczania i zrzutu ścieków z zakładów przemysłowych, a w szczególności z przemysłu rolno-spożywczego. Celem postanowień tej dyrektywy jest ochrona środowiska wodnego przed niekorzystnymi skutkami tych zrzutów. Państwa członkowskie Unii Europejskiej mają obowiązek osiągnąć cele określone w dyrektywie 91/271/EWG w wyznaczonych terminach.

Ustalenia negocjacyjne z Unią Europejską dotyczące sektora „Środowisko” przeniesione zostały do Traktatu o Akcesji Polski do Unii Europejskiej (zwanego dalej Traktatem Akcesyjnym lub Traktatem). Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, podpisując i ratyfikując ten dokument, zobowiązał się do:

- rozbudowania, zmodernizowania i/lub wybudowania oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach o RLM³ >2000, w horyzoncie czasowym do 2015 r.,
- wyposażenia do 2015 r. w oczyszczalnie ścieków aglomeracji o RLM < 2000, w których w 2004 r. istniały systemy kanalizacyjne,
- zapewnienia do 2010 r. odpowiedniej jakości ścieków odprowadzanych bezpośrednio do wód powierzchniowych z zakładów przemysłu rolno-spożywczego,
- Realizacja wdrażania wymagań wspomnianej dyrektywy 91/271/EWG powinna przebiegać etapowo, zgodnie z celami pośrednimi, a mianowicie:
- 31 grudnia 2005 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta w 674 aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi 69% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu, pochodzącego z aglomeracji;
- 31 grudnia 2010 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta w 1069 aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi 86% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu, pochodzącego z aglomeracji;
- 31 grudnia 2013 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta w 1165 aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi 91% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu, pochodzącego z aglomeracji,
- 31 grudnia 2015 r. zgodność z dyrektywą powinna być osiągnięta we wszystkich aglomeracjach, z których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowi 100% całkowitego ładunku zanieczyszczeń tego typu, pochodzącego z aglomeracji.

Przepisy dyrektywy 91/271/EWG zostały przetransponowane do prawa krajowego i znalazły swoje odzwierciedlenie w szeregu ustaw i rozporządzeń związanych z gospodarką wodną.

W polskim systemie prawnym zagadnienia związane z gospodarką ściekową, racjonalnym kształtowaniem i ochroną zasobów wodnych są regulowane przede wszystkim w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., Nr 145, poz. 951).

Zawarte w ustawie rozwiązania prawne, organizacyjne i ekonomiczne, adresowane zarówno do właścicieli wód, jak i do użytkowników oraz organów administracji publicznej, służą ochronie wód, której celem jest utrzymanie lub poprawa jakości wód oraz biologicznych stosunków w środowisku wodnym i na terenach podmokłych.

Zagadnienia dotyczące gospodarki ściekami komunalnymi i bytowymi są ponadto

3 RLM (równoważna liczba mieszkańców) oznacza ładunek organiczny ulegający rozkładowi biologicznemu, wyrażony pięciodniowym biochemicznym zapotrzebowaniem na tlen (BZT₅), w ilości 60 g tlenu na dobę (art. 43 ust. 2 ustawy - Prawo wodne).

regulowane w następujących ustawach: z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r., Nr 123, poz. 858, z późn. zm.) i z dnia 13 września 1996 r. w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r. Nr 391, poz. 951, z późn. zm.).

Zadania własne gmin stanowią w szczególności działania w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz kanalizacji, a także usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych – zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591, z późn. zm.).

Gmina może powierzyć swoje zadania w zakresie dostarczania wody i odprowadzania ścieków wyspecjalizowanym jednostkom, - przedsiębiorstwom wodociągowo-kanalizacyjnym. Mają one obowiązek zapewnić zdolność posiadanych urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych do realizacji dostaw wody w wymaganej ilości i pod odpowiednim ciśnieniem oraz w sposób ciągły i niezawodny, a także zdolność odprowadzania ścieków w wymaganej ilości, w sposób ciągły i niezawodny, jak również zapewnić należyłą jakość dostarczanej wody i odprowadzanych ścieków. Usługi w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków są podstawowymi usługami zapewniającymi odpowiedni poziom życia oraz warunki sanitarne ludności i powinny być zapewniane przez gminę jednocześnie.

Prawo polskie, w ślad za przepisami prawnymi Unii Europejskiej, wymaga pełnego zwrotu kosztów usług wodociągowych i kanalizacyjnych przez korzystających z tych usług, co musi zapewnić odpowiedni poziom opłat taryfowych za usługi⁴.

W celu stymulacji i egzekwowania oraz koordynacji działań gmin i przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych w zakresie rozbudowy, budowy i modernizacji systemów kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków komunalnych w ustawie - Prawo wodne zobowiązano Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej do sporządzenia i okresowej aktualizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). Dokument ten zatwierdza Rada Ministrów.

Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, którego integralną część stanowi wykaz aglomeracji (art. 43 ust. 3 i 3a ustawy - Prawo wodne), zawierać powinien także:

- wykaz niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych,
- zakres rzeczowo-finansowy tych przedsięwzięć,
- terminy zakończenia realizacji planowanych przedsięwzięć.

Instrumentami ekonomicznymi i finansowymi stymulującymi realizację KPOŚK są środki pomocowe Unii Europejskiej oraz pożyczki i dotacje funduszy ekologicznych, a także opłaty i kary za szczególne korzystanie ze środowiska, w tym opłaty podwyższone, jeżeli gminy nie realizują terminowo ustaleń KPOŚK.

3. AGLOMERACJE JAKO PODSTAWA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ

Na potrzeby programowania, koordynacji i sprawozdawczości działań w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków wynikających z realizacji zobowiązań Polski przyjętych w Traktacie Akcesyjnym Polski do Unii Europejskiej, dotyczących realizacji postanowień

⁴ Art. 1, ust. 5 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2012 r. nr 145, poz. 951 z późn. zm.)

dyrektywy 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, wprowadzono w ustawie - Prawo wodne, w ślad za przywołaną wyżej dyrektywą, pojęcie „aglomeracja”.

Zgodnie z przywołanymi przepisami **aglomeracja** oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne mogły być zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych (art. 43, ust. 2 ustawy - Prawo wodne).

Sposób wyznaczania obszaru i granic aglomeracji określono w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. Nr 137, poz. 922).

Pojęcie aglomeracji oraz zasadność techniczna i ekonomiczna wyznaczania zasięgu systemu kanalizacji zbiorczej na terenie gminy stanowią podstawy wyznaczania obszarów i granic aglomeracji.

Na obszarach, gdzie występuje mała koncentracja zabudowy, należy stosować systemy indywidualne – art. 42 ust. 4 ustawy - Prawo wodne (transponujący art. 3 dyrektywy 91/271/EWG).

Agglomeracja nie ma osobowości prawnej. Obszar aglomeracji może obejmować jedną lub więcej jednostek osadniczych (miasto, miejscowości wiejskie) bądź tylko jej część. Granice aglomeracji nie pokrywają się więc z granicami gmin. Gmina, w granicach której znajduje się aglomeracja, lub gmina wiodąca, wyznaczona porozumieniem gmin, na terenie których wyznaczono aglomerację, jest odpowiedzialna za realizację programów odprowadzania i oczyszczania ścieków z obszaru aglomeracji.

Zestawienie informacji o liczbie i wielkości aglomeracji wyznaczonych na potrzeby Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Liczba i wielkość aglomeracji wyznaczonych na potrzeby Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) i jego aktualizacji (AKPOŚK)

Grupa aglomeracji RLM	KPOŚK 2003			AKPOŚK 2005			AKPOŚK 2009			AKPOŚK 2010								
	Liczba aglomeracji	RLM w tys.	RLM w %	ogółem	ogółem	RLM w %	ogółem			W tym aglomeracje „priorytetowe”								
							Liczba aglomeracji	RLM w tys.	RLM w %	Liczba aglomeracji	RLM w tys.	RLM w %	Liczba aglomeracji	RLM w tys.	RLM w %			
≥ 150 000				76	23 403	53	57	21 100	46,7	57	21 100	48,0	58	21 337	3,5	58	21 337	48,3
100 000 – 149 999	76	21 645	52,8				24	2 905	6,5	24	2 905	6,6	24	2 904	1,5	24	2 904	6,6
15 000 – 99 999	366	13 653	33,3	383	14 180	32	380	14 223	31,2	380	14 223	32,2	378	14 190	23,1	378	14 190	32,1
10 000 – 14 999				1 118	6 648	15	197	2 406	5,3	197	2 406	5,6	196	2 402	12,0	196	2 402	5,4
2 000 – 9 999	936	5 718	13,9				980	4 687	10,3	658	3 328	7,6	980	4 688	59,9	658	3 328	7,6
Razem	1378	41 016	100	1577	44 231	100	1638	45 557	100	1316	43 962	100	1636	45 521	100	1314	44 161	100

* Dane z KPOŚK 2003 r. dotyczą 2002 r. Dokument zatwierdzony przez Radę Ministrów 16 grudnia 2003 r.

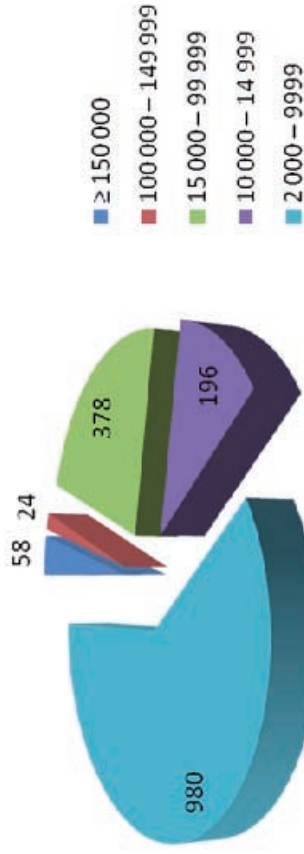
** Dane z AKPOŚK 2005 r. dotyczą 2004 r. Pierwsza aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 7 czerwca 2005 r.

*** Dane z AKPOŚK 2009 r. dotyczą 2007 r. Druga aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 2 marca 2010 r.

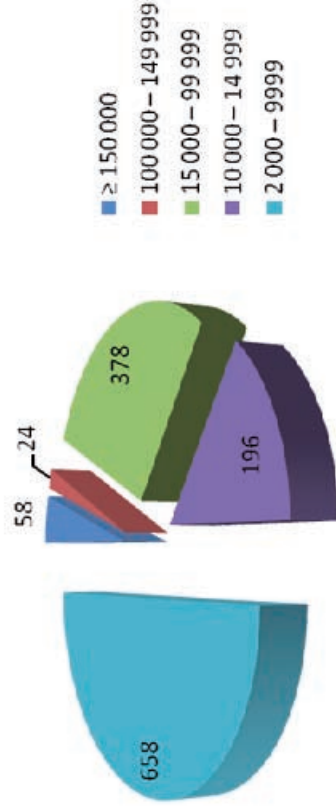
**** Dane z AKPOŚK 2010 r. dotyczą 2010 r. Trzecia aktualizacja KPOŚK zatwierdzona przez Radę Ministrów 1 lutego 2011 r.

***** Aglomeracje „priorytetowe” – aglomeracje o skoncentrowanym w 2007 r. zaludnieniu i działalności gospodarczej generujące ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych stanowiący 97% ładunku ze wszystkich aglomeracji.

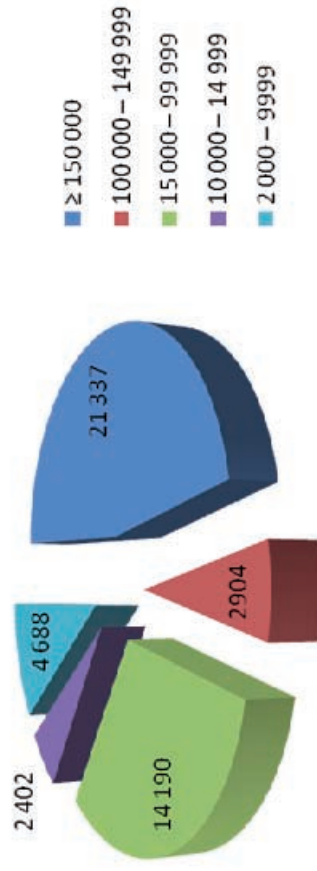
Liczba aglomeracji

Liczba aglomeracji "priorytetowych"

Ładunek zanieczyszczeń powstający w aglomeracji, tys. RLM

Ładunek zanieczyszczeń powstający w aglomeracjach "priorytetowych", tys. RLM

Wykres 2. Liczba aglomeracji i powstające ładunki zanieczyszczeń w poszczególnych przedziałach RLM wg AKPOŚK 2010

Obecnie trwają prace nad czwartą aktualizacją Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych AKPOŚK. W dokumencie tym zgodnie z sugestią Komisji Europejskiej, metodyka obliczania RLM została ujednolicona, a spełnianie przez aglomeracje wymagań Dyrektywy sprawdzone zostało w odniesieniu do rzeczywistej RLM aglomeracji. Informacje na potrzeby IV AKPOŚK (projekt dokumentu) dotyczą stanu realizacji inwestycji na dzień 31 grudnia 2010 r., a aktualizacja obejmuje 1647 aglomeracji o łącznym RLM wynoszącym 40 879 473.

Czwarta aktualizacja programu zawiera największą liczbę aglomeracji, przy najmniejszej wartości RLM, co spowodowane jest zmianą metody, tj. przejściem z RLM aglomeracji wg rozporządzeń/ uchwał ustanawiających na RLM rzeczywistą aglomeracji.

RLM rzeczywista obliczona została na podstawie sumy liczby mieszkańców aglomeracji, wartości RLM pochodzącej od osób czasowo przebywających na terenie aglomeracji (turyści) oraz wartości RLM pochodzącej z przemysłu występującego na obszarze aglomeracji:

RLM rzeczywista aglomeracji = liczba mieszkańców + RLM turyści + RLM przemysł

Wszystkie analizy dot. aglomeracji w projekcie IV AKPOŚK, w tym przypisanie aglomeracji do grup wg przedziałów wielkościowych, odnoszono do wartości RLM rzeczywistej aglomeracji.

Zastosowanie powyższego podejścia wskazało liczne różnice w RLM aglomeracji wg rozporządzenia/ uchwały ustanawiającej, a RLM rzeczywistej aglomeracji. Spowodowało to m.in. wytypowanie 43 aglomeracji o wartości RLM rzeczywistej poniżej 2000, które nie powinny być uwzględniane w prowadzonych pracach aktualizacyjnych. Przedmiotowe aglomeracje usunięto z projektu IV AKPOŚK. W związku z powyższym jednostki samorządowe muszą zweryfikować obszary i granice swoich aglomeracji, a w uzasadnionych przypadkach dokonać ich ponownego wyznaczenia.

Tabela 4. Liczba i wielkość aglomeracji wyznaczonych na potrzeby aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych wg danych z 2010 r. [projekt IV AKPOŚK, 9]

Grupa aglomeracji RLM	Projekt IV AKPOŚK		
	Liczba aglomeracji	RLM rzeczywiste	%RLM rzeczywistego
≥ 150 000	45	17 214 957	42,1
100 000 – 149 999	33	4 016 176	9,8
15 000 – 99 999	347	12 201 650	29,8
10 000 – 14 999	187	2 301 157	5,6
2 000 – 9 999	1 035	5 145 532	12,6
Razem	1647	40 879 473	100

Porównywanie efektów realizacji projektu IV AKPOŚK w zakresie dotrzymania wymagań Unii Europejskiej z latami ubiegłymi ze względu na niejednorodność zbiorów statystycznych nie jest możliwe z następujących względów:

- zmiana metodyki obliczania liczby RLM dla aglomeracji,
- wyznaczanie nowych granic i obszarów aglomeracji oraz generowanych przez nie ładunków zanieczyszczeń,

- fluktuacja aglomeracji w grupie o RLM < 10 000,
- zmienność oceny dotrzymywania standardów Unii Europejskiej,
- zmiana w podejściu do wdrażania Dyrektywy Ściekowej z art. 5.4 na art. 5.2.

4. KRAJOWY PROGRAM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH, JEGO AKTUALIZACJE I INNE PROGRAMY GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ

4.1. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych

4.1.1. Zakres i zasady realizacji

W nowelizacji ustawy - Prawo wodne z dnia 5 stycznia 2011 r. (Dz. U. Nr 32, poz.159) nałożono na Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, obowiązek opracowania i okresowej aktualizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). Dokument ten jest instrumentem koordynującym działania w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, w celu wypełnienia zobowiązań przyjętych w Traktacie Akcesyjnym oraz postanowień dyrektywy Rady 91/271/EWG, dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) z grudnia 2003 r. i obie jego aktualizacje zostały opublikowane w Monitorze Polskim (Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie ogłoszenia krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych oraz jego dwóch aktualizacji – M.P. nr 58, poz. 775).

Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych – KPOŚK 2003, zwany dalej Programem, został zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2003 r. W Programie tym zamieszczono wykaz aglomeracji o RLM nie mniejszej niż 2000 wraz z jednoczesnym wykazem niezbędnych przedsięwzięć, jakie należy przeprowadzić w tych aglomeracjach w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych, w terminie do końca 2015 r. Realizację całego KPOŚK 2003 podzielono na cztery horyzonty czasowe, tj. lata: 2003–2005, 2006–2010, 2011–2013 oraz 2014–2015.

Program został przygotowany na podstawie uzyskanych od gmin w roku 2003 informacji o stanie i zamierzeniach dotyczących realizacji przez gminę przedsięwzięć w zakresie wyposażenia terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę, w zbiorcze sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych (wg stanu na koniec 2002 r.).

W Krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych – KPOŚK 2003 (na podstawie danych z 2002 r.) przewidywano:

- budowę, rozbudowę i/lub modernizację 1163 oczyszczalni ścieków komunalnych w 1068 aglomeracjach;
- budowę około 21 tys. km sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach, w tym:
- budowę systemów kanalizacji zbiorczej w 162 aglomeracjach w grupie wielkości odpowiadającej RLM $\geq 2000 < 15\ 000$,
- rozbudowę i/lub modernizację systemów kanalizacji zbiorczej w 1216 aglomeracjach o wielkości odpowiadającej RLM $> 15\ 000$.

Koszt realizacji tego zadania oszacowano na ok. 35 mld zł, w tym na budowę, rozbudowę lub modernizację odpowiednio systemów kanalizacji zbiorczej przewidziano ok. 24 mld zł, oraz dla oczyszczalni ścieków komunalnych – ok. 11 mld zł.

4.1.2. Pierwsza aktualizacja KPOŚK

Pierwsza aktualizacja KPOŚK – AKPOŚK 2005 – została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 7 czerwca 2005 r. Aktualizacja ta polegała na wprowadzeniu zmian i uzupełnień do zapisów Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych, jakie zostały zaproponowane przez gminy i urzędy wojewódzkie na podstawie zwiększonej rozpoznawalności problemów gospodarki ściekowej w terenie.

Aktualizacja ta obejmuje 1577 aglomeracji.

W ramach AKPOŚK 2005 przewidywano:

- budowę ok. 37 tys. km sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach (koszt zadania ok. 32 mld zł);
- budowę, rozbudowę i/lub modernizację ok. 1734 oczyszczalni ścieków (koszt zadania ok. 10,6 mld zł).

Całkowity przewidywany koszt realizacji AKPOŚK 2005 wynosił 42,6 mld zł.

4.1.3. Druga aktualizacja KPOŚK

Druga aktualizacja – AKPOŚK 2009 – została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 2 marca 2010 r. Przedsięwzięcia przewidywane w tej aktualizacji objęły 1635 aglomeracji, w tym 1313 aglomeracji „priorytetowych” ze względu na ochronę wód w Polsce. W AKPOŚK 2009 uwzględniono łącznie 1635 aglomeracji, które umieszczono w następujących załącznikach:

- Załącznik 1: aglomeracje priorytetowe ze względu na konieczność wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego, który obejmuje 1313 aglomeracji o RLM od 2 000 (łączna RLM wynosi 44 161 819, co stanowi 97% całkowitej RLM Programu);
- Załącznik 2: aglomeracje niestanowiące priorytetu ze względu na konieczność wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego, który obejmuje 322 aglomeracje z przedziału RLM 2000–10 000 (łączna RLM wynosi 1 360 434, co stanowi 3% całkowitego RLM Programu);
- Załącznik 3: aglomeracje „pozostałe”, obejmuje 104 aglomeracje (łączna RLM wynosi 474 956) nowo wyznaczone, które nie spełniły wymogów formalnych, by znaleźć się w omówionych załącznikach 1 lub 2; aglomeracje te nie są wliczone do zakresu rzeczowego i finansowego AKPOŚK 2009.

Największe znaczenie w implementacji dyrektywy 91/271/EWG przypisane jest osiągnięciu odpowiednich standardów wyposażenia w zbiorcze systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków aglomeracjom RLM \geq 15 000. W aglomeracjach tych generowany przez nie ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych sięga 87%.

Efekty realizacji omawianego Programu odniesiono tylko do aglomeracji zamieszczonych w załączniku 1, które stanowią priorytet ze względu na konieczność wypełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego. Realizacja przedsięwzięć zawartych w załączniku 1 AKPOŚK 2009 obejmować będzie:

- budowę 30 641 km sieci kanalizacyjnej i modernizację 2 883 km sieci kanalizacyjnej (koszt ok. 19,2 mld zł);
- modernizację lub rozbudowę 569 oczyszczalni ścieków oraz budowę 177 nowych oczyszczalni (koszt ok. 12,7 mld zł).

Nakłady finansowe na realizację zakresu rzeczowo-finansowego przedsięwzięć zestawionych w załączniku 1 AKPOŚK 2009 oszacowano na kwotę 31,9 mld zł.

Jako przedsięwzięcia priorytetowe w drugiej aktualizacji KPOŚK przyjęto te propozycje gmin, które zapewnią realizację priorytetów gospodarki ściekowej w Polsce, a mianowicie:

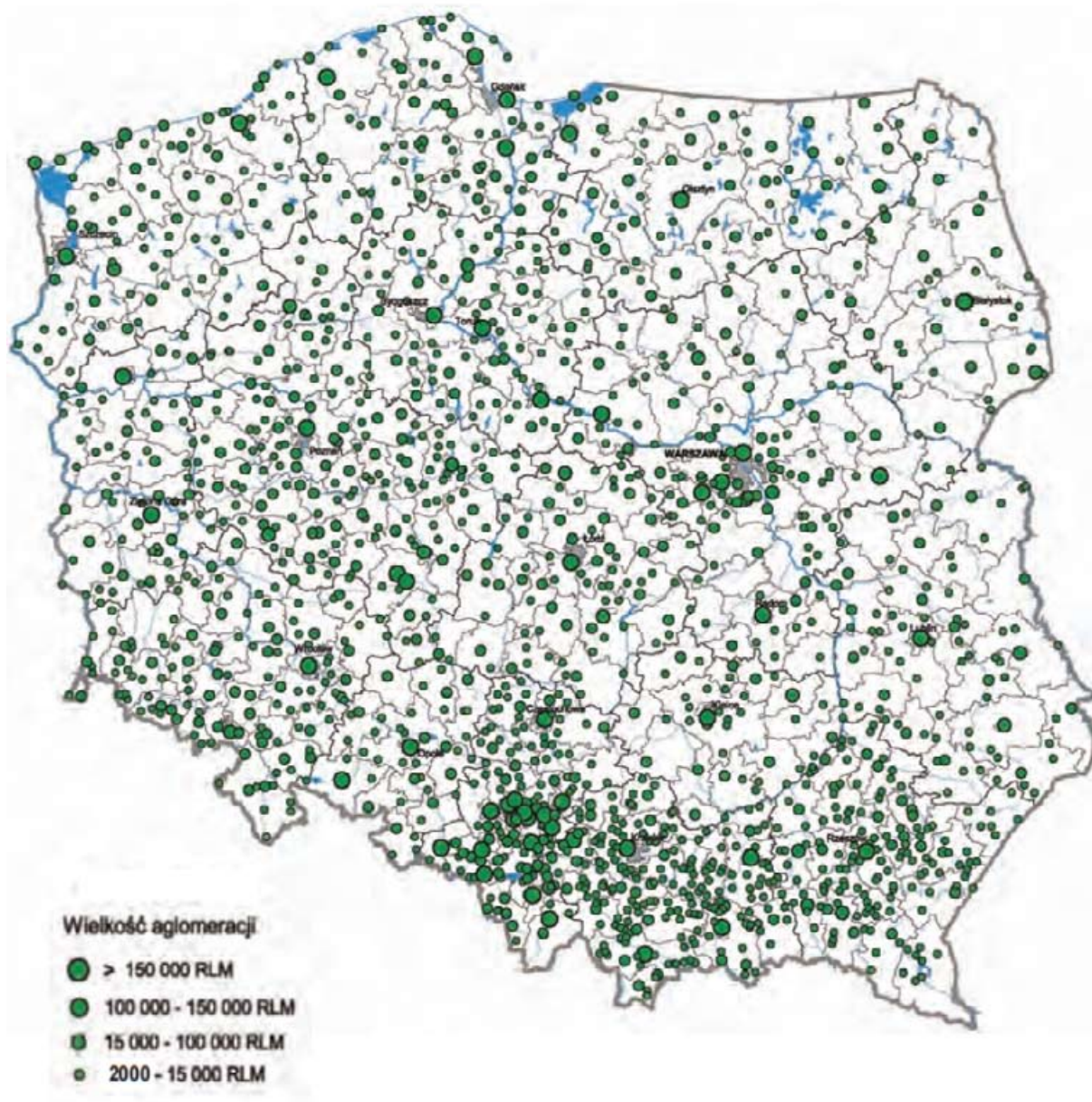
- realizację najważniejszych zadań ochrony wód powierzchniowych w Polsce, przy redukcji 97% ładunków zanieczyszczeń biodegradowalnych generowanych przez aglomeracje;
- 75-% redukcję ładunków azotu i fosforu ogólnego, w celu ograniczenia eutrofizacji wód Bałtyku i zanieczyszczenia wód śródlądowych wykorzystywanych do celów zbiorowego zaopatrzenia w wodę ludności.

4.1.4. Trzecia aktualizacja KPOŚK

Trzecia aktualizacja – AKPOŚK 2010 – została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 1 lutego 2011 r. Celem AKPOŚK 2010 była analiza stanu zaawansowania realizacji inwestycji oraz analiza przyczyn zaistniałych opóźnień i w rezultacie ustalenie realnych terminów ich zakończenia. Sytuacja ta dotyczyła 122 aglomeracji o RLM powyżej 15 000 oraz 4 aglomeracji o RLM poniżej 15 000 z AKPOŚK 2009, które ze względu na opóźnienia inwestycyjne nie zrealizowały zaplanowanych zadań do końca 2010 r. Pozostałe informacje oraz dane pozostają w zgodzie z AKPOŚK 2009. Informacje na potrzeby AKPOŚK 2010 dotyczą stanu realizacji inwestycji na dzień 30 czerwca 2010 r.

Rysunek 1. Aglomeracje o RLM $\geq 2\ 000$ RLM ujęte w III AKPOŚK [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

4.1.5. Projekt czwartej aktualizacji KPOŚK

Celem tej aktualizacji jest analiza stanu zaawansowania realizacji inwestycji, określenie stopnia wypełnienia zobowiązań akcesyjnych w okresach pośrednich (2005, 2010, 2013) oraz w 2015 r., sprawdzenie poprawności wyznaczenia aglomeracji. Niniejsza aktualizacja uwzględnia wymagania art. 5.2 i art. 5.4 Dyrektywy 91/271/EWG. Informacje na potrzeby IV AKPOŚK (projekt dokumentu) dotyczą stanu realizacji inwestycji na dzień 31 grudnia 2010 r. (patrz pkt. 3).

4.1.6. Środki finansowe planowane i faktycznie wydatkowane na realizację KPOŚK oraz źródła finansowania

Analizując informacje o wydatkach inwestycyjnych przeznaczonych na budowę, rozbudowę oraz modernizację systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w latach 2003-2010 (tab. 4) zauważyć można znaczny wzrost wydatkowania środków finansowych w przypadku oczyszczalni ścieków w ostatnich trzech latach (2008-2010), a także stopniowy wzrost wartości środków przeznaczanych na systemy kanalizacyjne. Łącznie w latach 2003-2010 na realizację zadań wpisanych do KPOŚK wydatkowano ok. 33,8 mld zł.

Wzrost wydatków na zadania inwestycyjne można uzasadnić wzrostem kosztów realizacji poszczególnych inwestycji, ale wynika on przede wszystkim ze zwiększonej możliwości dofinansowania inwestycji, szczególnie od roku 2007, w którym rozpoczęto kolejny okres programowania (2007-2013).

Warunkiem uzyskania przez gminy dofinansowania na inwestycje związane z gospodarką ściekową z funduszy ekologicznych i środków unijnych, jest ich ujęcie w KPOŚK. Z tego powodu w kolejnych aktualizacjach KPOŚK zauważyć można znaczny wzrost ilości aglomeracji, co było wynikiem zabiegania przez gminy o dotacje z funduszy unijnych.

Porównując rzeczywiste poniesione koszty realizacji KPOŚK w okresie 7 lat (2003-2010) w wysokości 33 782 670 tys. zł z planowanym kosztem realizacji projektu IV AKPOŚK do roku 2015 tj. 37 530 863,6 tys. zł widać, iż wyzwanie finansowe stojące przed Polską, na przestrzeni lat 2011-2015 jest ogromne.

Finansowanie zadań na inwestycje związane z gospodarką wodno-ściekową w Polsce w okresie od 2004 r. odbywa się ze znaczącym udziałem środków UE. Do 30.12.2011 r. zrealizowano inwestycje o łącznej wartości 32,9 mld zł, z udziałem 19,3 mld zł środków pochodzących z UE, w tym:

- w okresie 2004 – 2006 – projekty o wartości 15,6 mld zł, z udziałem 10,2 mld zł środków UE,
- w okresie 2007 – 2011 - projekty o wartości 17,3 mld zł, z udziałem 9,1 mld zł środków UE [projekt IV AKPOŚK].

Tabela 5. Zakres rzeczowy i koszty realizacji KPOŚK w kolejnych wersjach aktualizacji Programu [KPOŚK, AKPOŚK, projekt IV AKPOŚK]

Przedmiot inwestycji	KPOŚK 2003 (na lata 2003-2015)	Realizacja założeń KPOŚK w okresie 2003 – 2005*	AKPOŚK 2005 (na lata 2005-2015)	Realizacja założeń KPOŚK w okresie 2003 – 2006	AKPOŚK 2009/ AKPOŚK 2010 (na lata 2007-2015)		Realizacja założeń KPOŚK w okresie 2003 – 2010	Projekt IV AKPOŚK (na lata 2011-2015)
					ogółem	w tym aglomeracje „priorytetowe”		
Sieci kanalizacyjne	zakres rzeczowy [km]	21 002	37 697	23 031	45 259	33 524	49 187	42 818,1
	nakłady finansowe [tys. zł]	24 086 184	5 223 900	7 094 088	23 672 577	19 165 918	23 040 363	26 919 199,7
Oczyszczalnie ścieków	zakres rzeczowy [szt.]	1 163	1 734	363	1 079	746	1 203	877
	nakłady finansowe [tys. zł]	11 292 000	2 352 800	3 129 168	12 399 514	11 359 155	10 534 385	9 441 165,8
Zagospodarowanie osadów	nakłady finansowe [tys. zł]	0	bd	18 094**	1 352 315	1 312 886	207 924***	1 170 498,1
SUMA NAKŁADÓW FINANSOWYCH		35 378 184	7 576 700	10 241 350	37 426 905	31 837 858	33 782 672	37 530 863,6

* brak możliwości wskazania wartości dla okresu 2003-2004 z uwagi na formę dostępnych danych sprawozdawczych,

** dot. nakładów jedynie dla 2006 roku, brak danych o nakładach poniesionych na inwestycje w zakresie zagospodarowania osadów w okresie 2003 – 2005,

*** dot. nakładów jedynie dla okresu 2006-2010, brak danych o nakładach poniesionych na inwestycje w zakresie zagospodarowania osadów w okresie 2003 – 2005,

bd – brak danych

Okres programowania 2004-2006 to środki przedakcesyjne pochodzące z następujących funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności (ISPA), Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej - środki dla rolnictwa indywidualnego.

Okres programowania 2007-2013 (stan wdrażania na 30.12.2011 r.) obejmuje środki z: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - Regionalne Programy Operacyjne poszczególnych województw, Funduszu Spójności - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko - priorytet 1.1- Uporządkowanie gospodarki ściekowej dla aglomeracji > 15 000 RLM.

Główne źródła finansowania pochodziły z Funduszu Spójności oraz z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z których dofinansowano projekty o wartości 31,9 mld zł w wysokości 18,9 mld zł.

Przedstawione wartości projektów i dofinansowania nie obejmują środków z funduszy: Mechanizm Finansowy EOG, Norweski Mechanizm Finansowy i Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Należy podkreślić, iż środki krajowe, w tym pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz z Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na realizację zadań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w Polsce w okresie 2004-2011, kształtowały się na poziomie 18,5 mld zł i były to wyłącznie pożyczki preferencyjne. Podkreślić należy, iż realizacja KPOŚK jest najbardziej kosztownym zadaniem wśród wszystkich zadań wynikających z dyrektyw unijnych w zakresie ochrony środowiska. Szczególnie istotne przy jego realizacji jest wsparcie finansowe ze środków unijnych.

4.2. Program wyposażenia aglomeracji o RLM mniejszej niż 2000 w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji sanitarnej

Jest to drugi program będący instrumentem porządkującym zobowiązania w zakresie realizacji dyrektywy Rady 91/271/EWG (art. 7) stan Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych – KPOŚK. Program ten zawiera wykaz aglomeracji o RLM mniejszej niż 2000, na terenie których istniała w 2004 r. sieć kanalizacji zbiorczej i które powinny być wyposażone w oczyszczalnie zapewniające odpowiednie (pełne biologiczne lub równoważne) oczyszczanie ścieków w terminie do końca 2015 r.

Prace nad dokumentem programowym [11] zakończono w marcu 2007 r. Przy opracowaniu niniejszego Programu bazowano na informacjach nadesłanych przez gminy w 2004 roku na potrzeby ówczesnej aktualizacji KPOŚK i informacjach z urzędów wojewódzkich przekazanych do Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w drugiej połowie 2006 r. Materiał ten poddano szczegółowej analizie przede wszystkim pod względem spełniania podstawowych kryteriów kwalifikujących włączenie aglomeracji do Programu realizacji wymagań artykułu 7 dyrektywy Rady 91/271/EWG.

W wyniku tej analizy zakwalifikowano do Programu:

- 379 aglomeracje, w których ładunek zanieczyszczeń biodegradowalnych odpowiada 444 273 RLM,
- w aglomeracjach tych 129 oczyszczalni spełnia wymogi odpowiedniego oczyszczania, 101 wymaga modernizacji, 120 rozbudowy i modernizacji,
- w 29 aglomeracjach konieczna jest budowa nowych oczyszczalni ścieków,
- dla osiągnięcia co najmniej 85 % poziomu obsługi mieszkańców zbiorczymi

systemami kanalizacyjnymi konieczna jest budowa 1 241 km (ekwiwalentnych) sieci kanalizacyjnej zapewniających przyrost 151 700 obsługiwanych mieszkańców,

- wielkość nakładów inwestycyjnych na realizację systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków szacuje się na 819,7 mln zł, w tym:
 - oczyszczalnie - 195,5 mln zł,
 - systemy kanalizacji zbiorczej - 624,2 mln zł.

W stosunku do Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych wielkość nakładów inwestycyjnych jest nieznaczną i stanowi ok. 2 % nakładów inwestycyjnych na realizację KPOŚK.

Jako źródła finansowania wskazano Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, a w przypadku województw: lubelskiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego także z funduszy skierowanych specjalnie na rozwój tych województw.

Zakres przedsięwzięć inwestycyjnych i nakłady z nimi związane mają tylko charakter orientacyjny. Zakres ten zostanie uszczegółowiony w konkretnych wnioskach o dofinansowanie danego przedsięwzięcia. Wnioski o dofinansowanie będą oparte o dokumentację projektową ustalającą przedmiot, zakres i koszty przedsięwzięć dla wyposażenia zidentyfikowanych aglomeracji w spełnianie wymagań prawa systemy kanalizacyjne i oczyszczalni ścieków. Wnioskowane przedsięwzięcia muszą spełniać podstawowe kryteria techniczne i ekonomiczne przede wszystkim dotyczące zasięgu systemu kanalizacyjnego tj. granic aglomeracji określone zgodnie z § 3, pkt 3 i 4 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. z 2004 r. Nr 283, poz. 2841 z późn. zm.) oraz prognozy ilości odprowadzanych ścieków i wskaźników ekonomicznych.

4.3. Program wyposażenia zakładów przemysłu rolno-spożywczego o wielkości RLM nie mniejszej niż 4000, odprowadzającego ścieki bezpośrednio do wód, w urządzenia zapewniające wymagane przez polskie prawo standardy ochrony wód

W dyrektywie Rady 91/271/EWG określono również wymagania w odniesieniu do ścieków przemysłowych zawierających ładunki zanieczyszczeń ulegających biodegradacji (art.13). W celu koordynacji działań w zakresie spełnienia tych wymagań opracowano program wyposażenia zakładów przemysłu rolno-spożywczego o wielkości nie mniejszej niż odpowiadająca RLM 4000, odprowadzających ścieki bezpośrednio do wód, w urządzenia zapewniające zachowanie wymaganych przez polskie prawo standardów ochrony wód. W programie tym określono potrzeby inwestycyjne w zakresie budowy lub modernizacji urządzeń zapewniających osiągnięcie wymaganych standardów ochrony wód w zakładach przemysłu rolno-spożywczego. Horyzont czasowy realizacji tego programu stanowi koniec roku 2010.

Realizacja trzech opisanych powyżej programów ma na celu ochronę środowiska wodnego przed niekorzystnymi skutkami powodowanymi zrzutami niedostatecznie oczyszczonych ścieków komunalnych i ścieków przemysłowych, zawierających ładunki zanieczyszczeń ulegających biodegradacji.

Prawidłowa ich realizacja jest także niezbędna, aby Polska mogła wywiązać się ze zobowiązań przyjętych w momencie wstąpienia do Unii Europejskiej i uzyskać

dofinansowanie modernizacji, rozbudowy i budowy systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków ze środków pomocowych Unii Europejskiej.

5. SKALA PROBLEMU ODPROWADZANIA I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH W POLSCE

Skalę problemu odprowadzania i oczyszczania ścieków w Polsce w kolejnych, wybranych latach, aż do roku 2011 r. obrazują dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego przedstawione w tabeli 5.

Tabela 6. Ścieki komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi [GUS 3, 4]

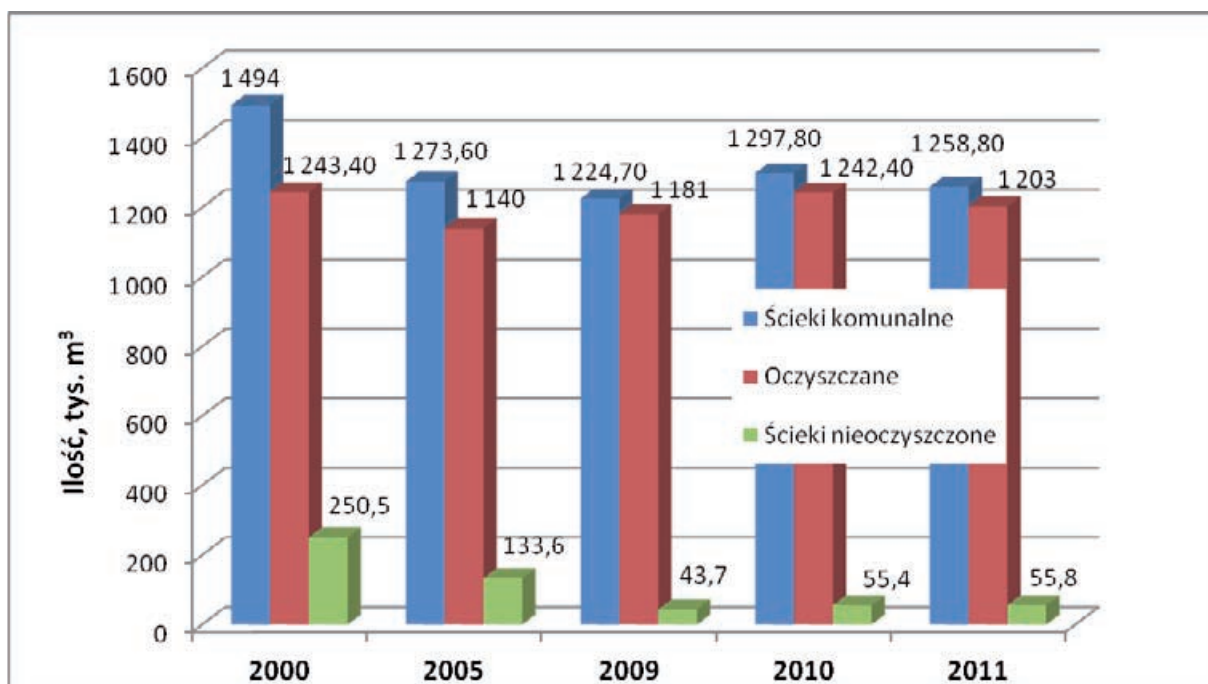
Wyszczególnienie	2000	2005	2009	2010	2011
tys. m³					
Ścieki komunalne wymagające oczyszczania	1 494	1 273,6	1 224,7	1 297,8	1 258,8
Oczyszczane, w tym:	1 243,4	1 140	1 181	1 242,4	1 203
mechanicznie	84,8	49,9	1,5	1,4	1,4
chemicznie	2,3	0	0	0	0
biologicznie	705,8	367,2	233,1	228,1	188,5
z podwyższonym usuwaniem biogenów	450,5	723	946,5	1012,9	1013,2
Ścieki nieoczyszczone	250,5	133,6	43,7	55,4	55,8

Tabela 7. Liczba oraz procent ludność korzystająca z danego typu komunalnej oczyszczalni ścieków [GUS 3, 4]

Polska	Ludność korzystająca z oczyszczalni					
	1995	2000	2005	2008	2010	2011
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
ogółem						
MIASTO	15554488	18928092	19955431	20234140	20606374	20670946
WIEŚ	450328	1576390	3005490	3822076	4306108	4631147
oś. mechaniczne i mechaniczno-chemiczne						
MIASTO	2947168	1271846	750019	62012	18788	17701
WIEŚ	31772	40097	53698	29288	35226	34706
oś. biologiczne						
MIASTO	11073426	10290504	6115034	4013069	3317537	2623030
WIEŚ	366760	1179172	1813149	2199523	2423351	2515983
oś. z podwyższonym usuwaniem biogenów						
MIASTO	1110194	7329029	13090378	16159059	17270049	18030215
WIEŚ	44631	343937	1138643	1593265	1847531	2080458
Ludność korzystająca z oczyszczalni						
	%	%	%	%	%	%
OGÓŁEM	b.d.	b.d.	60,17	63,08	64,70	65,70
MIASTO	b.d.	b.d.	85,19	86,89	88,00	88,40
WIEŚ	b.d.	b.d.	20,40	25,74	28,50	30,60

Z całkowitej ilości ścieków odprowadzanych do wód i ziemi 198 miast o dużej skali zagrożenia środowiska ściekami odprowadziły 68,4% krajowej ilości ścieków wymagających

oczyszczania oraz aż 74,5% ścieków nieoczyszczonych.

Wykres 3. Ilość ścieków komunalnych wytwarzanych w latach 2000 – 2011 w tym poddawanych oczyszczaniu lub nie [GUS].

Zauważyć należy, iż w 2011 roku spadła ilość generowanych ścieków o ok. 40 000 tys. m³/rok w stosunku do roku 2010. Niestety spadła również adekwatnie ilość ścieków oczyszczanych, największy spadek odnotowano w kategorii ścieków oczyszczanych biologicznie, bez zmian pozostaje ilość ścieków poddawanych oczyszczaniu mechanicznemu, o 0,3 tys. m³/rok wzrosła ilość ścieków poddawanych procesowi oczyszczania biologicznego z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Nieznaczny, ale niepokojący na przestrzeni lat 2010 i 2011 jest wzrost ścieków nieoczyszczonych odprowadzanych do wód lub ziemi, jednakże analiza trendu zmian w dłuższym okresie czasu wyraźnie wskazuje, iż sytuacja w każdym analizowanym obszarze znacznie się poprawiła, szczególnie w odniesieniu do roku 2000 czy 2005.

Oceniając zaspokojenie potrzeb sanitacji terenów zurbanizowanych w Polsce w latach 2010 i 2011. na podstawie danych GUS (vide tabela 2, wykres 1) stwierdzić można, że systematycznie wzrasta liczba osób objęta zbiorowym systemem zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, choć dynamika tego wzrostu nie jest tak duża jak w latach poprzednich.

Z indywidualnych systemów odprowadzania ścieków, które przede wszystkim stanowią następujące rozwiązania:

- zbiornik bezodpływowy i wywóz zgromadzonych ścieków taborem asenizacyjnym do oczyszczalni ścieków;
- lokalne oczyszczalnie ścieków i odprowadzanie oczyszczonych ścieków do gruntu lub do wód powierzchniowych, a wywóz nagromadzonych osadów do oczyszczalni ścieków;

korzysta w miastach 1,7% ludności, tj. ok. 392 tys. mieszkańców, a na wsi 52,8% ludności, tj. ok. 7,83 mln. mieszkańców. Do stosowania indywidualnych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowych w ilości do 5 m³/d na terenie działki ma prawo każdy

właściciel gruntu w ramach zwykłego korzystania z wód (art. 36 ustawy - Prawo wodne).

Wyżej wymienione systemy indywidualne zapewniają zgodną z wymaganiami budowlanymi i ochrony środowiska sanitację terenów o zabudowie rozproszonej pod warunkiem, że są zaprojektowane, wybudowane i eksploatowane zgodnie z najlepszą wiedzą techniczną w tym zakresie. Jednakże w razie ustanowienia na terenach wyznaczonych zgodnie z definicją aglomeracji (objętych granicami i obszarem aglomeracji) wymagane jest przez Komisję Europejską odprowadzanie ścieków blisko w 100% systemami kanalizacji zbiorczej. W Polsce, gdzie w aglomeracjach o RLM < 15 000 dominuje zabudowa rozproszona, spełnienie tego wymagania przy obecnie wyznaczonych granicach aglomeracji nie jest jednak możliwe.

Tabela 8. Obciążenie komunalnych oczyszczalni ścieków wyrażone równoważną liczbą mieszkańców w poszczególnych latach [GUS 3,4]

Polska	Równoważna liczba mieszkańców*			
	2005	2008	2010	2011
	osoba	osoba	osoba	osoba
OGÓŁEM	42 685 674	44 175 463	45 398 879	46 063 587
MIASTO	38 759 112	38 985 629	35 788 300	35 224 213
WIEŚ	3 926 562	5 189 834	9 610 579	10 839 374

* obliczone na podstawie maksymalnego średniego tygodniowego ładunku zanieczyszczenia wyrażonego wskaźnikiem BZT₅

Skala problemów gospodarki ściekowej w Polsce jest nadal duża, rok rocznie wzrasta ilość generowanych ścieków wyrażonych RLM, jednakże ulega systematycznej poprawie skuteczność ich oczyszczania, co potwierdza analiza danych publikowanych przez GUS dot. ładunków.

Według informacji GUS w latach 2010 i 2011 w ściekach oczyszczonych i nieoczyszczonych odprowadzono następujące ładunki zanieczyszczeń, które zaprezentowano w poniższej tabeli. Niestety brakuje w tych informacjach odniesienia do podziału aglomeracji w zależności od RLM.

Tabela 9. Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych odprowadzonych po oczyszczeniu do wód lub do ziemi [GUS 3, 4]

Rok	BZT ₅	ChZT	Zawiesina ogólna	Azot ogólny	Fosfor ogólny
	w tys. ton na rok				
2000	57,7	149,9	61,0	36,8	5,1
2005	27,2	101,5	36,1	28,2	2,7
2009	11,7	73,3	18,2	21,1	1,2
2010	12,6	80,2	19,0	22,4	1,2
2011	10,5	72,0	16,0	18,2	1,1

Sanitacja systemami sieciowymi i rozwiązaniami indywidualnymi (wywóz ścieków taborem asenizacyjnym, indywidualne oczyszczalnie ścieków z odprowadzeniem ścieków oczyszczonych do ziemi lub do wód) terenów zurbanizowanych oraz oczyszczanie odprowadzanych ścieków zgodnie z wymaganiami zapewniającymi odpowiednią jakość wód będących odbiornikami ścieków⁵, stanowi główny cel gospodarki ściekowej w Polsce. Cel ten jest od wielu lat systematycznie realizowany (vide tabela 2).

5 Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić

Obecnie podstawowym priorytetem w gospodarce ściekowej w Polsce, którego realizacja ma decydujące znaczenie dla ochrony wód w Polsce, jest wyposażenie w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków dużych aglomeracji o RLM $\geq 10\ 000$, których centra stanowią miasta, a także aglomeracji wiejskich o skoncentrowanym zaludnieniu i działalności gospodarczej, których obsługa systemami kanalizacyjnymi ma uzasadnienie techniczne, ekonomiczne i finansowe (tzn. aglomeracji i przedsięwzięć priorytetowych). Działania te mają decydujący wpływ i znaczenie dla ochrony wód w Polsce.

Małe wiejskie jednostki osadnicze, wyposażone w systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę, bez rozwiązania problemu odprowadzania oraz oczyszczania ścieków mogą stanowić zagrożenie dla czystości wód o charakterze lokalnym. Nie stanowią natomiast istotnego zagrożenia dla czystości wód płynących w skali całego kraju.

GUS prowadzi analizę danych uwzględniającą podział kraju na regiony hydrograficzne. Odbiornikami ścieków oczyszczonych i nieoczyszczonych są głównie Wisła i Odra oraz dorzecza rzek przymorza. Niewielkie ilości ścieków trafiają do dorzeczy: Niemna, Dniestru, Dunaju oraz Łaby (tabela 10).

Tabela 10. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzane do wód według regionów hydrograficznych w 2010 i 2011 [GUS 3, 4]

Region hydrograficzny		Ogółem	Ścieki oczyszczone				Ścieki nieoczyszczone	
			Mech.	Chem.	Biol.	Z podwyższ. usuwaniem biogenów	Z zakładów	Siecią kanal.
		tys. m ³						
Ogółem	2010	2 309,4	615,7	121,8	361,8	1 034,4	120,3	55,4
	2011	2 271,9	626,7	113,8	322,8	1 034,6	118,2	55,7
Dorzecze Wisły	2010	1 218,2	327,1	34,5	205,9	537,8	58,3	54,7
	2011	1 185,3	333,8	33,3	179,2	531,4	52,8	54,9
Dorzecze Odry	2010	917,1	283,3	84,7	102,2	385,2	61,0	0,7
	2011	914,2	287,9	78,1	90,1	393,0	64,3	0,9
Dorzecze rzek przymorza	2010	168,8	5,3	2,7	52,9	106,8	1,1	-
	2011	167,0	5,1	2,4	52,7	105,7	1,1	-
Dorzecze Niemna	2010	4,1	-	-	0,4	3,7	-	-
	2011	4,1	-	-	0,5	3,7	-	-
Dorzecze Dniestru	2010	0,3	-	-	-	0,3	-	-
	2011	0,3	-	-	-	0,3	-	-
Dorzecze Dunaju	2010	0,5	-	-	0,3	0,1	-	-
	2011	0,5	-	-	0,4	0,1	-	-
Dorzecze Łaby	2010	0,5	-	-	-	0,5	-	-
	2011	0,5	-	-	-	0,5	-	-

Wg projektu IV AKPOŚK odbiornikami oczyszczonych ścieków z obszaru Polski są wody powierzchniowe spływające z terenu Polski głównie do Morza Bałtyckiego i w nieznacznym stopniu samo Morze Bałtyckie. Tylko ścieki z 7 aglomeracji (RLM około 29 tys.) trafiają z Polski poprzez Dunaj do Morza Czarnego.

Analiza danych uwzględniająca podział kraju na obszary dorzeczy została zaprezentowana w podziale na dwa główne dorzecza: Wisły i Odry. Dorzecze Dunaju ma marginalne znaczenie jako odbiornik oczyszczonych ścieków trafiających tam z obszaru Polski.

przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984 oraz z 2009 r. nr 27, poz. 169)

Tabela 11. Lokalizacja aglomeracji na obszarach poszczególnych dorzeczy i regionów wodnych [projekt IV AKPOŚK, 9]

Nazwa dorzecza	Region wodny	Aglomeracje i ładunki zanieczyszczeń			
		liczba	ładunek RLM rzeczywisty w tys.	w tym aglomeracje o RLM rzeczywistym $\geq 15\ 000$	
				liczba	ładunek RLM w tys.
Dunaj	Czarna Orawa	7	29 237	0	0
Odra	Dolna Odra i Przemyśl	89	2 353 962	28	2 007 847
	Dolna Wisła	1	3 010	0	0
	Górna Odra	44	1 454 745	14	1 263 956
	Górna Odra i Środkowa Odra	1	62 324	1	62 324
	Górna Wisła	1	3 207	0	0
	Środkowa Odra	247	5 411 614	72	4 330 156
	Środkowa Odra i Warta	4	19 336	0	0
	Warta	289	6 580 519	63	5 218 854
Wisła	Dolna Wisła	162	4 753 645	50	4 082 601
	Górna Wisła	392	6 932 739	73	4 901 451
	Mała Wisła	39	1 743 712	18	1 571 941
	Środkowa Wisła	410	10 969 028	104	9 370 924
Wisła i Odra	Mała Wisła i Górna Odra	4	635 140	2	622 729

W celu ochrony środowiska Morza Bałtyckiego, Polska jako kraj nadbałtycki związana jest zaleceniami „Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego”. Jednym z podstawowych celów tej konwencji jest ochrona wód Bałtyku przed eutrofizacją.

6. STAN GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ I GOSPODAROWANIE OSADAMI Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

6.1. Systemy kanalizacji zbiorczej

GUS prowadzi analitykę w zakresie ponoszonych nakładów finansowych oraz efektów rzeczowych inwestycji ochrony środowiska w poszczególnych latach. W latach 2010 i 2011 do eksploatacji oddano ponad 8 tys. km sieci kanalizacyjnej, a wydatki wyniosły ponad 4 mld zł rocznie (tabela 12). Co pozwoliło na zwiększenie liczby ludności korzystającej z sieci na koniec 2011 roku odpowiednio o 0,6% (w miastach) i 2,9% (na wsi) w stosunku do całej ludności Polski (patrz tabela 2).

Tabela 12. Efekty rzeczowe oraz nakłady finansowe na odprowadzanie i oczyszczanie ścieków [GUS 3, 4]

Jednostka terytorialna	sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki			
	2005	2008	2010	2011
	km	km	km	km
POLSKA	5416,7	4947,6	8461,9	8901,4
MIASTO	1496,2	2261,8	0,0	0,0
WIEŚ	3920,5	2685,8	0,0	0,0
sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki - nakłady				
	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł
POLSKA	2169989,7	3210231,0	4371113,1	4267217,8
MIASTO	1060586,2	2153737,8	b.d.	b.d.
WIEŚ	1109403,5	1056493,2	b.d.	b.d.

Zgodnie ze sprawozdawczością z realizacji inwestycji z KPOŚK aglomeracje wyposażane są w systemy kanalizacji zbiorczej i tak [7]:

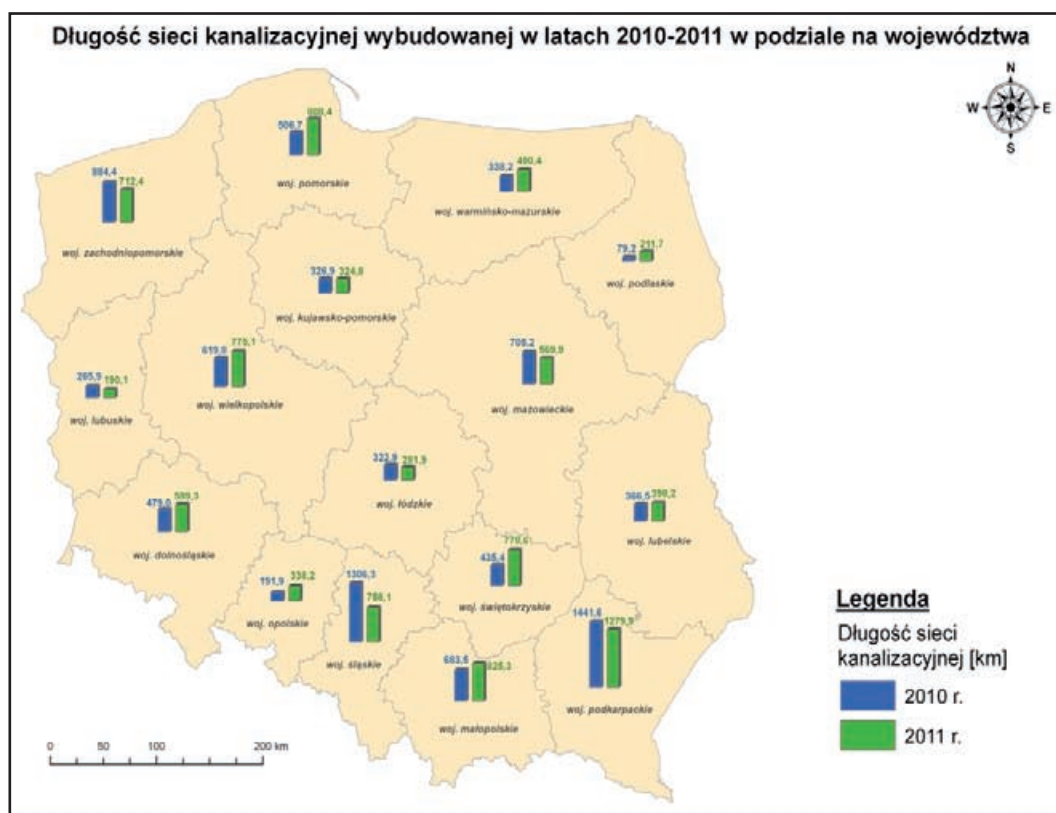
- w 2010 r. na terenie aglomeracji wybudowano 8 957,6 km sieci kanalizacyjnej, w tym 6 257,7 km sieci grawitacyjnej. Zmodernizowano 440,6 km sieci istniejącej, a w wyniku realizacji inwestycji związanych z budową sieci liczba korzystających z usług kanalizacyjnych wzrosła o 410 993 osoby,
- w 2011 r. na terenie aglomeracji wybudowano 9 116,6 km sieci kanalizacyjnej w tym 6 016,7 km sieci grawitacyjnej. Zmodernizowano 426,3 km sieci istniejącej, a w wyniku realizacji inwestycji związanych z budową sieci liczba korzystających z usług kanalizacyjnych wzrosła o 475 318 osoby. Ponadto w 2011 zweryfikowane zostały długości istniejącej sieci kanalizacyjnej w wyniku czego okazało się, że część wcześniej przekazywanych długości obarczona była błędami.

Tabela 13. Zbiornice sieci kanalizacyjne w aglomeracjach wg podziału na przedziały RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Przedział RLM	Długość istniejącej* sieci kanalizacyjnej				Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej				Przyrost liczby mieszkańców rzeczywistych korzystających z usług wybudowania sieci kanalizacyjnej	
	ogółem		w tym sieci grawitacyjnej		ogółem		w tym sieci grawitacyjnej			
	km								2010	2011
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
≥ 100 000	35 988,0	37 521,2	27 710,6	29 386,4	2 424,3	1 618,8	1 777,4	1 130,7	123 968	130 697
15 000 – 99 999	33 505,8	35 792,6	26 510,2	28 400,2	2 197,4	2 568,8	1 590,7	1 865,4	124 483	121 155
10 000 – 14 999	9 684,0	11 095,5	7 344,7	8 193,1	1 099,2	1 255,5	777,0	726,7	44 265	53 162
2 000 – 9 999	25 279,4	29 029,1	18 150,2	20 641,3	3 236,7	3 673,6	2 112,6	2 293,9	118 277	170 304
RAZEM	104 457,2	113 438,4	79 715,7	86 621,0	8 957,6	9 116,6	6 257,7	6 016,7	410 993	475 318

* wybudowanej przed rozpoczęciem i w ramach KPOŚK

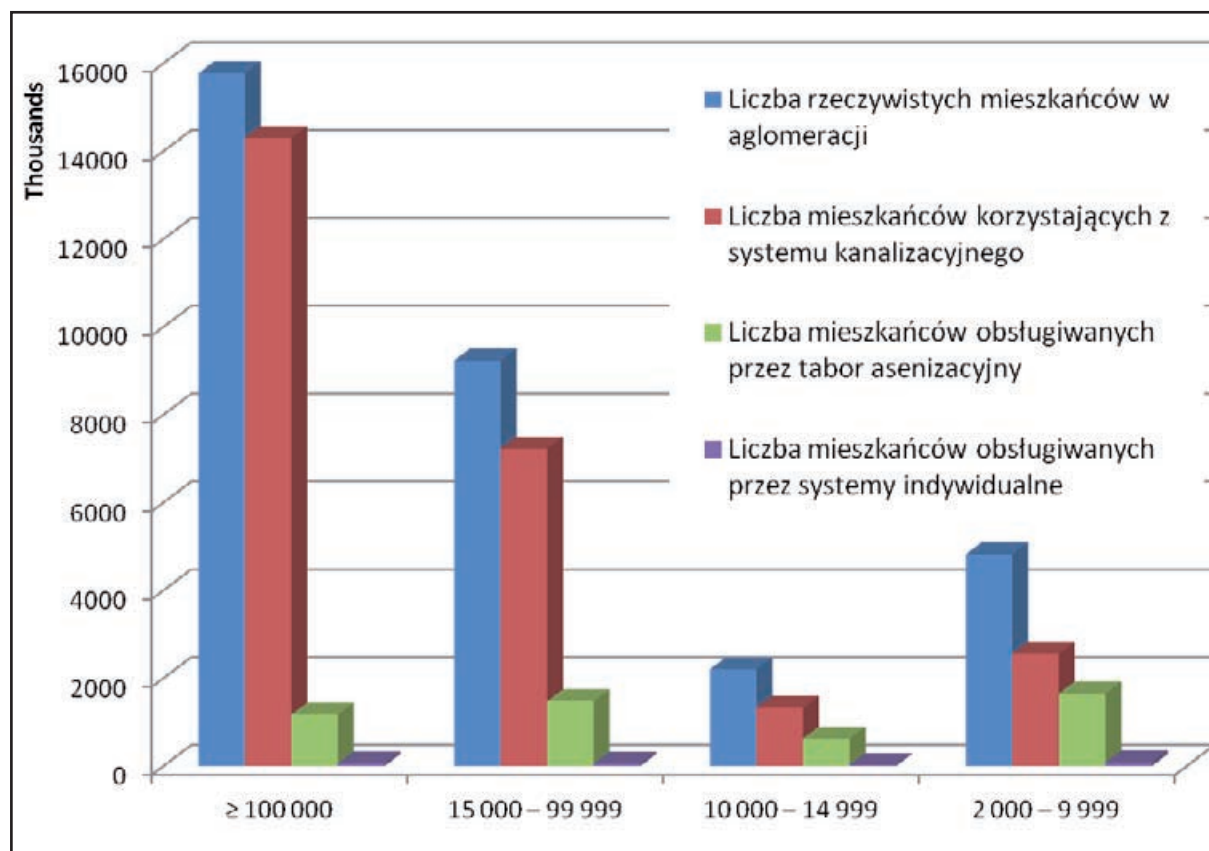
Według Rocznika statystycznego GUS za 2012 r. istniejące systemy kanalizacyjne w 2011 r. obsługiwały 33 390 tys. mieszkańców, tj. 86,7% mieszkańców Polski. Niestety brak jest statystyki GUS dotyczących aglomeracji. Należy zwrócić uwagę na mniejszy zakres obsługi aglomeracji systemami kanalizacyjnymi w stosunku do notowanej przez GUS obsługi miast w poszczególnych grupach wielkości. Jest to wynik włączenia w granice aglomeracji obszarów wiejskich, na których poziom świadczenia usług kanalizacyjnych przez systemy kanalizacji zbiorczej w 2009 r. był bardzo mały lub żaden.

Rysunek 2. Długość sieci kanalizacyjnej wybudowanej w poszczególnych województwach w latach 2010-2011 [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Tabela 14. Miasta obsługiwane przez zbiorcze systemy kanalizacyjne w latach 2010 i 2011 [GUS, 3-5]

Grupy miast wg liczby ludności	Liczba miast w 2011 r.	Liczba miast wyposażonych w systemy kanalizacyjne		Ludność korzystająca z usług kanalizacyjnych w %		Liczba oczyszczalni ścieków w miastach	
		2010	2011	2010	2011	2010	2011
Ogółem	908	898	905	86,1	86,7	855	822
Poniżej 5000	317	311	314	68,9	74,2	265	264
5000-9999	183	186	183	74,0	83,4	152	141
10000-19999	185	180	185	82,3	83,4	171	165
20000-49999	136	135	136	86,2	86,6	119	113
50000-99999	48	47	48	87,3	88,0	53	52
100000-199999	22	22	22	87,4	87,9	40	34
200000 i więcej	17	17	17	90,4	90,9	55	53

Wykres 4 Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacyjne, w podziale na grupy RLM stan na koniec 2011 roku [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].

Tabela 15. Liczba mieszkańców korzystających z systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach, w podziale na grupy RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Grupa aglomeracji RLM	Liczba aglomeracji, z których uzyskano dane		RLM aglomeracji zgodnie z rozporządzeniem ustanawiającym aglomerację		Liczba rzeczywistych mieszkańców w aglomeracji		Liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego		Liczba mieszkańców obsługiwanych przez tabor asenizacyjny		Liczba mieszkańców obsługiwanych przez systemy indywidualne		Liczba mieszkańców wymagających podłączenia, stan na 31.12.2011
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	
≥ 100 000	85	84	24 331	24 217	15 846	15 770	14 387	14 299 721	1 259 583	1 171 395	67 997	58 410	1 412 250
15 000 – 99 999	364	357	13 580	13 430	9 430	9 232	7 113	7 222 602	1 618 439	1 477 833	50 563	53 823	1 956 032
10 000 – 14 999	209	212	2 567	2 595	2 240	2 201	1 240	1 323 678	648 695	623 442	19 653	25 297	852 990
2 000 – 9 999	1 066	1 075	5 108	5 148	4 808	4 820	2 353	2 554 895	1 746 664	1 650 728	80 401	80 950	2 184 964
RAZEM	1 724	1 728	45 587	45 391	32 324	32 025	25 095	25 400 896	5 273 381	4 923 398	218 614	218 480	6 406 236
			544	559	424	612	216						

6.2. Oczyszczalnie ścieków komunalnych

Analiza danych publikowanych przez GUS pozwala stwierdzić, iż w kolejnych latach przybywa oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów, natomiast maleje globalna przepustowość oczyszczalni o niższych sprawnościach oczyszczania tj. mechanicznych i biologicznych (tabela 14). Dzięki czemu coraz większa populacja jest objęta zbiorczym systemem oczyszczania ścieków na koniec 2011 r. było to 88,4% ludności w miastach i 30,6% ludności na wsi (vide tabela 2). Jest to efektem budowy nowych i modernizacji istniejących oczyszczalni ścieków. Liczbę obiektów, które oddano do użytku w danym roku zaprezentowano w tabeli 15.

Tabela 16. Przepustowość oczyszczalni ścieków danego typu eksploatowanych w danym roku [GUS 3, 4]

Wielkość (przepustowość) oczyszczalni wg projektu				
Jednostka terytorialna	mechaniczne			
	2005	2008	2010	2011
	m ³ /dobę	m ³ /dobę	m ³ /dobę	m ³ /dobę
POLSKA	304 439	75 189	8 545	8 452
MIASTO	297 880	70 410	1 717	1 052
WIEŚ	6 559	4 779	6 828	7 400
biologiczne				
POLSKA	2 888 731	1 998 284	1 729 475	1 450 427
MIASTO	2 475 526	1 517 499	1 061 889	819 348
WIEŚ	413 205	480 785	667 586	631 079
z podwyższonym usuwaniem biogenów				
POLSKA	5 732 594	6 945 093	7 209 195	7 488 783
MIASTO	5 517 105	6 615 565	6 311 397	6 288 167
WIEŚ	215 489	329 528	897 798	1 200 616

Tabela 17. Efekty rzeczowe oraz nakłady finansowe na oczyszczanie ścieków [GUS 3, 4]

Jednostka terytorialna	komunalne oczyszczalnie ścieków			
	2005	2008	2010	2011
	szt	szt	szt	szt
POLSKA	99	88	71	94
MIASTO	19	15	b.d.	b.d.
WIEŚ	80	73	b.d.	b.d.
komunalne oczyszczalnie ścieków - nakłady finansowe				
	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł
POLSKA	839 332,2	1 182 105,6	1 626 363,7	1 224 886,8
MIASTO	496 064,2	870 445,9	0,0	0,0
WIEŚ	343 268,0	311 659,7	0,0	0,0

W ramach realizacji inwestycji z KPOŚK aglomeracje wyposażane są w komunalne oczyszczalnie ścieków, które powinny zapewniać odpowiednie standardy oczyszczania.

Obecnie standardy jakości ścieków odpływających z oczyszczalni ścieków komunalnych muszą zapewniać w przypadku oczyszczalni o RLM $\geq 15\ 000$ – podwyższone usuwanie związków azotu i fosforu, w pozostałych przypadkach – pełne biologiczne oczyszczanie ścieków.

W 2011 r. aglomeracje wykazały 1928 komunalnych oczyszczalni ścieków. Wyróżnić w nich można 481 oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem związków azotu i fosforu

ogólnego, 1200 oczyszczalni zapewniających biologiczne oczyszczanie oraz 247 obiektów które z uwagi na budowę lub inne inwestycje nie mają aktywnego procesu oczyszczania ścieków.

Tabela 18. Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji – podział na przedziały RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Grupa aglomeracji RLM	Liczba oczyszczalni				Liczba oczyszczalni speł. wymogi rozp. ⁽⁵⁾	Ilość ścieków komunalnych powstających w aglomeracji ogółem, tys. m ³ /r		Ilość oczyszczanych ścieków komunalnych ogółem w ciągu roku, tys. m ³ /r	
	ogółem	w tym PUB*	w tym B**	w tym pozostałe***		2010	2011	2010	2011
≥ 100 000	130	104	20	6	109	1 129 878,2	1 107 284,2	1 150 656,6	1 058 155,5
15 000 – 99 999	419	313	83	23	359	558 903,8	533 140,3	633 519,1	652 390,3
10 000 – 14 999	247	32	185	30	213	153 642,9	152 680,3	226 267,5	70 886,9
2 000 – 9 999	1 132	32	912	188	936	314 556,7	173 065,6	228 776,5	242 137,9
RAZEM	1 928	481	1 200	247	1 617	2 156 981,6	1 966 170,3	2 239 219,7	2 023 570,6

* PUB – oczyszczalnia biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków azotu i fosforu;

** B – oczyszczalnia biologiczna

*** Pozostałe – oczyszczalnie, które z uwagi na budowę lub inne inwestycje nie oczyszczają ścieków

Według roczników GUS z 2012 r. [5] w 2011 r. obsługiwanych było przez oczyszczalnie ścieków 86,7% ludności miejskiej i 27,8% ludności wiejskiej Polski. Zgodnie z informacjami zawartymi w Rocznikach Statystycznych GUS w Polsce w 2011 r. funkcjonowało 3143 oczyszczalni komunalnych. W latach 2010–2011 przybyło 7 oczyszczalni.

Tabela 19. Liczba oczyszczalni w Polsce w latach 2005–2011 i redukcja ładunków zanieczyszczeń [GUS 3, 4]

Lata	Liczba oczyszczalni				Liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnie, tys.		Usuwany ładunek w tys. RLM
	ogółem	mechanicznych	biologicznych	z podwyższonym usuwaniem biogenów	ogółem	biologiczne z podwyższonym usuwaniem biogenów	
2005	2931	86	2125	720	22 960	22 175	42 686
2007	3101	69	2251	781	23 708,9	23 526,7	44 620,5
2009	3153	63	2277	813	24 516,6	24 491,6	44 029,3
2010	3136	59	2263	814	24 912,5	19 117,6	-
2011	3143	55	2261	827	25 302,1	20 110,7	38 269,9

* Łącznie z oczyszczalniami przemysłowymi oczyszczającymi ścieki komunalne.

W latach 2010 - 2011 inwestycje prowadzone na oczyszczalniach ścieków dotyczyły przede wszystkim rozbudowy i modernizacji. W tabeli poniżej zaprezentowano liczbę i rodzaj inwestycji jakie zostały przeprowadzone na oczyszczalniach ścieków.

Tabela 20. Realizacja oczyszczalni ścieków komunalnych na terenie aglomeracji w podziale na RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Grupa aglomeracji RLM	Inwestycje na oczyszczalniach ścieków komunalnych zrealizowane w latach 2010-2011					
	ogółem	BN	M	MO	R	RM
≥ 100 000	40	1	18	11	1	9
15 000 – 99 999	75	6	31	12	3	23
10 000 – 14 999	48	9	9	7	2	21
2 000 – 9 999	268	87	38	33	22	88
RAZEM	431	103	96	63	28	141

BN – budowa nowej oczyszczalni ścieków, M – modernizacja oczyszczalni ścieków, MO – modernizacja tylko części osadowej, R – rozbudowa oczyszczalni ścieków, RM rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków

Tabela 21. Stan i realizacja potrzeb rozwojowych oczyszczalni ścieków w aglomeracjach o RLM \geq 150 000 [projekt IV AKPOŚK, 9]

Agglomeracje – dane podstawowe				Oczyszczalnie ścieków				Nakłady inwestycyjne planowane na lata 2011-2015 [tys. zł]						
nazwa aglomeracji	woj.	dorzecze	region wodny	RLM rz (RLM rzeczywiste)	Stan na 31.12.2010 r.			Planowane na 31.12.2015 r.		na sieci kanalizacyjne	na oczyszczalnie ścieków wraz z przeobką osadu	na zagospodarowanie osadu	na oczyszczalnie ścieków wraz z przeobką osadu i jego zagospodarowaniem	ogółem
					nazwa oczyszczalni	wydajność istniejącej oczyszczalni [RLM]	rodzaj istniejącej oczyszczalni	rodzaj planowanej oczyszczalni	rodzaj inwestycji					
Wrocław	DO	Odra	SO	937 167	2				*	212 757,6	142 938,0	0,0	142 938,0	355 695,6
Toruń	KP	Wisła	DW	239 749	2				*	19 161,0	31 006,9	0,0	31 006,9	50 167,9
Bydgoszcz	KP	Wisła	DW	790 118	2				*	134 699,0	24,5	3,0	27,5	134 726,5
Grudziądz	KP	Wisła	DW	186 725	Nowa Wieś	164 550	PUB1	PUB1	I	9 570,0	0,0	0,0	0,0	9 570,0
Lublin	LE	Wisła	SW	532 952	Lublin-Hajdów	647 131	PUB1	PUB1	I	179 130,4	58 736,3	0,0	58 736,3	237 866,7
Łódź	LO	Odra	WT	951 102	Łódź	1 026	PUB1	PUB1	I	85 825,0	0,0	0,0	0,0	85 825,0
Tomaszów Mazowiecki	LO	Wisła	SW	163 187	Tomaszów Mazowiecki	149 711	PUB1	PUB1	RM	159 080,0	57 000,0	0,0	57 000,0	216 080,0
Gorzów Wielkopolski	LU	Odra	WT	155 708	Gorzów Wlkp.	239 800	PUB1	PUB1	MO	154 891,0	36 700,0	0,0	36 700,0	191 591,0
Zielona Góra	LU	Odra	SO	208 439	Łąca	287 461	PUB1	PUB1	I	72 236,0	0,0	0,0	0,0	72 236,0
Kraków	MP	Wisła	GW	946 342	9				*	403 172,5	22 808,5	0,0	22 808,5	425 981,0
Tarnów	MP	Wisła	GW	297 067	Tarnów	306 177	PUB1	PUB1	MO	118 169,0	10 000,0	35 000,0	45 000,0	163 169,0
Nowy Sącz	MP	Wisła	GW	171 725	Miejska Oczyszczalnia Ścieków w Nowym Sączu	140 390	PUB1	PUB1	RM	207 660,7	44 763,0	0,0	44 763,0	252 423,7
Warszawa	MZ	Wisła	SW	2 448 500	2				*	1 019 635,0	483 187,0	91 966,0	575 153,0	1 594 788,0

Aglomeracje – dane podstawowe					Oczyszczalnie ścieków					Nakłady inwestycyjne planowane na lata 2011-2015 [tys. zł]				
					Stan na 31.12.2010 r.			Planowane na 31.12.2015 r.						
nazwa aglomeracji	woj.	dorzecze	region wodny	RLMrz (RLM rzeczywiste)	nazwa oczyszczalni	wydajność istniejącej oczyszczalni [RLM]	rodzaj istniejącej oczyszczalni	rodzaj planowanej oczyszczalni	rodzaj inwestycji	na sieci kanalizacyjne	na oczyszczalnie ścieków wraz z przerobką osadu	na zagospodarowanie osadu	na oczyszczalnie ścieków wraz z przerobką osadu i jego zagospodarowaniem	ogółem
Radom	MZ	Wisła	SW	344 091	Radom	353 607	PUB1	PUB1	M	58 243,0	25 503,0	55 715,0	81 218,0	139 461,0
Pruszków	MZ	Wisła	SW	236 282	Pruszków	189 935	PUB1	PUB1	I	17 960,0	0,0	0,0	0,0	17 960,0
Opole	OP	Odra	SO	224 415	Opole	225 000	PUB1	PUB1	MO	75 134,0	0,0	24 600,0	24 600,0	99 734,0
Kędzierzyn-Koźle	OP	Odra	SO	243 778	3				*	28 500,0	66 732,0	2 000,0	68 732,0	97 232,0
Rzeszów	PK	Wisła	GW	196 551	Rzeszów	379 016	nonPUB1	PUB1	M, MO	25 227,0	49 400,0	7 500,0	56 900,0	82 127,0
Leżajsk	PK	Wisła	GW	177 563	Leżajsk	76 667	PUB2	PUB1	RM	16 140,0	26 314,0	4 000,0	30 314,0	46 454,0
Białystok	PL	Wisła	SW	386 356	Białystok	484 297	PUB1	PUB1	I	65 705,5	0,0	0,0	0,0	65 705,5
Wysokie Mazowieckie	PL	Wisła	SW	266 603	Wysokie Mazowieckie (SM Mlekovita)	303 962	PUB1	PUB2	RM	10 560,0	23 700,0	0,0	23 700,0	34 260,0
Gdańsk	PM	Wisła	DW	628 522	Gdańsk Wschód	613 935	PUB1	PUB1	RM	156 900,0	20 247,3	85 023,0	105 270,3	262 170,3
Gdynia	PM	Wisła	DW	380 669	Dębogórze	420 000	PUB1	PUB1	I	88 754,0	5 200,0	0,0	5 200,0	93 954,0
Słupsk	PM	Wisła	DW	207 752	Słupsk	230 000	PUB1	PUB1	RM	24 876,7	6 680,7	0,0	6 680,7	31 557,4
Sosnowiec	SL	Wisła	MW	341 747	2				*	152 201,1	35 503,0	0,0	35 503,0	187 704,1
Tychy	SL	Wisła	MW	167 060	Tychy Urbanowice	250 829	PUB1	PUB1	MO	21 435,0	6 045,0	0,0	6 045,0	27 480,0
Częstochowa	SL	Odra	WT	247 146	2				*	62 142,0	0,0	0,0	0,0	62 142,0
Katowice	SL	Wisła + Odra	MW+GO	426 097	4				*	457 808,0	67 667,0	104 200,0	171 867,0	629 675,0
Zabrze	SL	Odra	GO	181 079	2				*	120 151,0	13 119,0	0,0	13 119,0	133 270,0

Agglomeracje – dane podstawowe					Oczyszczalnie ścieków					Nakłady inwestycyjne planowane na lata 2011-2015 [tys. zł]				
nazwa aglomeracji	woj.	dorzecze	region wodny	RLMrz (RLM rzeczywiste)	nazwa oczyszczalni	wydajność istniejącej oczyszczalni [RLM]	rodzaj istniejącej oczyszczalni	rodzaj planowanej oczyszczalni	rodzaj inwestycji	na sieci kanalizacyjne	na oczyszczalnie ścieków wraz z przerobką osadu	na zagospodarowanie osadu	na oczyszczalnie ścieków wraz z przerobką osadu i jego zagospodarowaniem	ogółem
Żywiec	SL	Wisła	GW	210 798	MOŚ w Żywcu	209 366	PUB1	PUB1	MO	464 349,0	15 013,0	0,0	15 013,0	479 362,0
Chorzów-Świętochłowice	SL	Wisła	MW	200 727	Klimzowiec	249 514	PUB1	PUB1	I	3 854,0	0,0	36 631,0	36 631,0	40 485,0
Gliwice	SL	Odra	GO	252 744	COŚ w Gliwicach	150 897	PUB1	PUB1	M, MO	0,0	32 840,0	0,0	32 840,0	32 840,0
Bielsko-Biała Komorowice	SL	Wisła	MW	216 205	Komorowice	220 000	PUB1	PUB1	I	172 767,4	0,0	0,0	0,0	172 767,4
Bytom	SL	Wisła + Odra	MW+GO	196 632	3				*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ruda Śląska	SL	Odra	GO	158 507	3				*	17 200,0	0,0	0,0	0,0	17 200,0
Rybnik	SL	Odra	GO	165 106	MOŚ Rybnik	82 302	PUB2	PUB1	M	867,3	982 360,0	0,0	982 360,0	983 227,3
Kielce	SW	Wisła	GW	264 120	Sitkówka	289 000	PUB1	PUB1	RM	319 894,0	25 070,8	5 807,4	30 878,2	350 772,2
Poznań	WI	Odra	WT	1 200 000	5				*	493 442,0	21 862,0	2 500,0	24 362,0	517 804,0
Kalisz	WI	Odra	WT	173 867	3				*	35 097,0	13 000,0	4 000,0	17 000,0	52 097,0
Piła	WI	Odra	WT	240 786	GWDA	250 000	PUB1	PUB1	M	9 257,0	1 000,0	0,0	1 000,0	10 257,0
Olsztyn	WM	Wisła	SW	226 890	Olsztyn	361 953	PUB1	PUB1	I	22 047,0	0,0	0,0	0,0	22 047,0
Szczecin Lewobrzeże	ZA	Odra	DO	342 742	Pomorzan	403 637	PUB1	PUB1	I	18 890,0	0,0	0,0	0,0	18 890,0
Koszalin	ZA	Odra	DO	158 998	Jamno	279 030	PUB1	PUB1	MO	23 355,0	29 946,0	0,0	29 946,0	53 301,0
Świnoujście	ZA	Odra	DO	289 508	Świnoujście	109 629	PUB1	PUB1	MO	16 707,0	605,0	7 000,0	7 605,0	24 312,0
Kotobrzeg	ZA	Odra	DO	232 835	Korzycienko	239 583	PUB1	PUB1	I	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Objaśnienia do tabeli 21:

Woj. – nazwa województwa:
DO – dolnośląskie,
KP – kujawsko-pomorskie,
LE – lubelskie,
LU – lubuskie,
LO – łódzkie,
MP – małopolskie,
MZ – mazowieckie,
OP – opolskie,
PK – podkarpackie,
PL – podlaskie,
PM – pomorskie,
SL – śląskie,
SW – świętokrzyskie,
WM – warmińsko-mazurskie,
WI – wielkopolskie,
ZA – zachodniopomorskie.
RW – region wodny:
MW – Region Małej Wisły,
GW – Region Górnej Wisły,
SW – Region Środkowej Wisły,
DW – Region Dolnej Wisły,
GO – Region Górnej Odry,
SO – Region Środkowej Odry,
WT – Region Warty,
DO – Region Dolnej Odry i Przymorza

Rodzaj oczyszczalni:

Non PUB1 - oczyszczalnia biologiczna spełniająca standardy odprowadzanych ścieków dla aglomeracji < 15 000 RLM, lecz nie spełniająca standardów odprowadzanych ścieków w zakresie usuwania N i P

PUB1 - oczyszczalnia biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków azotu (N), fosforu (P) spełniająca standardy odprowadzanych ścieków dla aglomeracji ≥ 100 000 RLM

PUB2 - oczyszczalnia biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków azotu (N), fosforu (P) spełniająca standardy odprowadzanych ścieków dla aglomeracji ≥ 15 000 RLM < 100 000 RLM

Potrzeby inwestycyjne:

I – istniejąca oczyszczalnia spełnia wymagania dotyczących standardów odprowadzanych ścieków i nie wymaga inwestycji,

M – istniejąca oczyszczalnia spełnia wymagania ze względu na przepustowość lecz wymaga modernizacji ze względu na jakość odprowadzanych ścieków,

RM – istniejąca oczyszczalnia wymaga rozbudowy oraz modernizacji,

MO – modernizacja tylko części osadowej oczyszczalni,

bd – brak danych

N – inne obszary dorzeczy

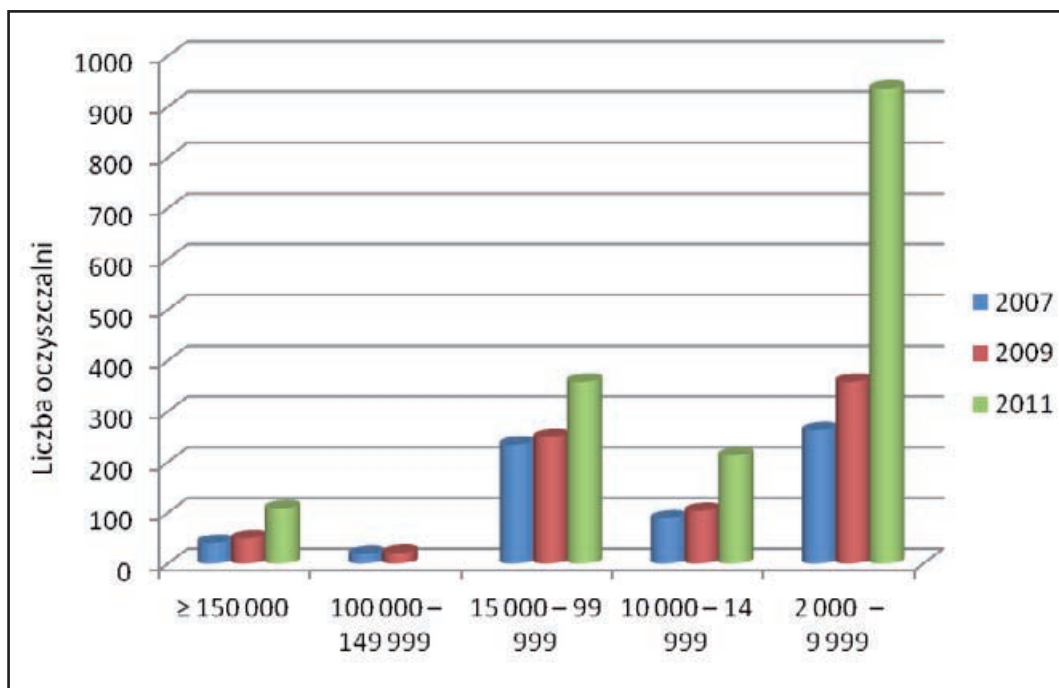
Stan na koniec 2011 roku [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Łącznie wymagany stopień obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi został osiągnięty w 406 aglomeracjach co stanowi tylko 23% wszystkich aglomeracji, a w 1322 (77%) nie osiągnęło jeszcze wymaganych stopni obsługi. Zwrócić trzeba też uwagę na fakt, że w 139 aglomeracjach poziom obsługi siecią kanalizacyjną jest równy 0. – stanowi to aż 8 % wszystkich aglomeracji.

1617 oczyszczalni (tj. ponad 83% wszystkich oczyszczalni) w 1361 aglomeracjach spełnia wymagania dotyczące jakości oczyszczanych ścieków.

Ocena danych wykazała również, że jedynie 516 aglomeracji posiada oczyszczalnie komunalne, których łączna wydajność wyrażona w RLM, odpowiada RLM aglomeracji zgodnemu z rozporządzeniami i uchwałami określającymi granice i wielkość aglomeracji. RLM tych aglomeracji wynosi 15 197 669, a łączna wydajność oczyszczalni jest równa 19 223 734.

Niestety GUS nie gromadzi danych w tym zakresie.

Wykres 5. Liczba oczyszczalni ścieków spełniające wymagania prawne w podziale na grupy RLM stan na koniec 2011 roku [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7].

Zakres dostępnych danych gromadzonych przez GUS obejmuje natomiast wielkość ładunku zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu wprowadzanych do wód (vide tabela 9). W tym zakresie dużo więcej danych o zdecydowanie większym stopniu szczegółowości dostarcza AKPOŚK.

Zakresem analizy w latach 2010 i 2011 objęto aglomeracje znajdujące się w II oraz III AKPOŚK. Dane umożliwiające dokonania podsumowań uzyskano z 1724 na 1726 aglomeracji w roku 2010 oraz 1728 na 1729 aglomeracji w roku 2011. Rozbieżność w ogólnej liczbie aglomeracji w latach 2010-2011 wynika z ciągłego procesu wyznaczania oraz zmian w aglomeracjach.

Sprawozdań nie przedłożyły 2 aglomeracje w roku 2010 (woj. podlaskie – aglomeracja Choroszcz o RLM = 9 836, woj. wielkopolskie aglomeracja Przykona o RLM = 4 400) oraz 1 w roku 2011 (woj. łódzkie aglomeracja Ozorków z RLM = 5 451), należy zauważyć, że w stosunku do poprzednich sprawozdań jest to wynik znacznie lepszy, gdyż w 2009 roku 6 aglomeracji nie przekazało sprawozdań, a w roku 2008 aż 38.

Według danych z końca 2011 roku w 1 728 aglomeracjach mieszka ponad 32 mln mieszkańców, wśród których:

- ponad 25,4 mln korzysta z sieci kanalizacyjnej,
- ponad 4,9 mln jest obsługiwanych przez tabor asenizacyjny,
- ponad 0,2 mln korzysta z systemów indywidualnych.

W ramach realizacji inwestycji z KPOŚK aglomeracje wyposażane są w systemy kanalizacji zbiorczej i tak:

- w 2010 r. na terenie aglomeracji wybudowano 8 957,6 km sieci kanalizacyjnej, w tym 6 257,7 km sieci grawitacyjnej. Zmodernizowano 440,6 km sieci istniejącej, a w wyniku realizacji inwestycji związanych z budową sieci liczba korzystających z usług kanalizacyjnych wzrosła o 410 993 osoby,
- w 2011 r. na terenie aglomeracji wybudowano 9 116,6 km sieci kanalizacyjnej w tym 6 016,7 km sieci grawitacyjnej. Zmodernizowano 426,3 km sieci istniejącej, a w wyniku realizacji inwestycji związanych z budową sieci liczba korzystających z usług kanalizacyjnych wzrosła o 475 318 osoby. Ponadto w 2011 zweryfikowane zostały długości istniejącej sieci kanalizacyjnej w wyniku czego okazało się, że część wcześniej przekazywanych długości obciążona była błędami.

W 2011 r. aglomeracje wykazały 1928 komunalnych oczyszczalni ścieków. Wyróżnić w nich można 481 oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem związków azotu i fosforu ogólnego, 1200 oczyszczalni zapewniających biologiczne oczyszczanie oraz 247 obiektów, które z uwagi na budowę lub inne inwestycje nie mają aktywnego procesu oczyszczania ścieków.

Łącznie wymagany stopień obsługi zbiorczymi sieciami kanalizacyjnymi został osiągnięty w 406 aglomeracjach co stanowi tylko 23% wszystkich aglomeracji, a 1322 (77%) nie osiągnęło jeszcze wymaganych stopni obsługi. Zwrócić trzeba też uwagę na fakt, że w 139 aglomeracjach poziom obsługi siecią kanalizacyjną jest równy 0. – stanowi to aż 8 % wszystkich aglomeracji.

Analiza informacji sprawozdawczej wykazała, że 1617 oczyszczalni (tj. ponad 83% wszystkich oczyszczalni) w 1361 aglomeracjach spełnia wymagania dotyczące jakości oczyszczanych ścieków.

Ocena danych wykazała również, że jedynie 516 aglomeracji posiada oczyszczalnię komunalne, których łączna wydajność wyrażona w RLM, odpowiada RLM aglomeracji zgodnemu z rozporządzeniami i uchwałami określającymi granice i wielkość aglomeracji. RLM tych aglomeracji wynosi 15 197 669, a łączna wydajność oczyszczalni jest równa 19 223 734.

Na podstawie stanu realizacji KPOŚK na koniec roku 2011 oszacowano efekt ekologiczny zrealizowanych inwestycji wyrażony wielkością redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych oraz biogennych i tak:

- RLM generowany przez mieszkańców aglomeracji oraz przemysł zidentyfikowany na ich terenie, który jest odprowadzany do komunalnych oczyszczalni ścieków – 43,90 mln RLM, co stanowi 96,73% całkowitego ładunku zanieczyszczeń biodegradowalnych pochodzącego z aglomeracji,
- % redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych w ściekach oczyszczanych – 78,8% (wyliczony jako stosunek ładunków ścieków dopływających do oczyszczalni do ładunków ścieków odprowadzanych: oczyszczanych i nieoczyszczanych).

Obliczenia dokonano wg poniższej formuły:

$$0,967 \times 0,788 = 0,76$$

Oszacowana redukcja całkowitego ładunku zanieczyszczeń biodegradowalnych pochodzących z aglomeracji w 2011 r., wynosi 76%.

Redukcja zanieczyszczeń biogennych (azotu i fosforu ogólnego)

Zgodnie z art. 45, ust. 4, pkt 2) ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne - istnieje potrzeba zapewnienia 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych pochodzących z całego terytorium Polski w celu ochrony wód powierzchniowych, w tym wód morskich, przed eutrofizacją⁶;

Redukcja całkowitego ładunku azotu i fosforu pochodzących z aglomeracji objętych sprawozdaniem wyliczona została w oparciu o zalecenia Komisji Europejskiej⁷.

W metodyce uwzględnione zostały całkowite wartości ładunków azotu i fosforu przed i po oczyszczeniu oraz ładunek azotu i fosforu zawarty w ściekach nieoczyszczanych:

Tabela 23. Wartości ładunków azotu i fosforu ogólnego użyte do obliczenia procentu redukcji zanieczyszczeń biogennych [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

ładunki [kg/r]			Redukcja kolumny ((1+3)-(2+3))/(1+3)	ładunki [kg/r]			Redukcja kolumny ((5+7)-(6+7))/(5+7)
azot ogólny zawarty w ściekach				fosfor ogólny zawarty w ściekach			
dopł. do oczyszczalni	po oczyszczeniu	nieoczyszcz.		dopł. do oczyszczalni	po oczyszczeniu	nieoczyszcz.	
1	2	3	4	5	6	7	8
157 177 407	36 313 370	40 792 799	61,05%	24 515 119	5 211 805	6 729 822	61,78%

Wyliczona redukcja ładunku zanieczyszczeń wynosi odpowiednio **61,1%** dla azotu ogólnego i **61,8%** dla fosforu ogólnego.

6.3. Gospodarka osadami z oczyszczalni ścieków komunalnych

Ilość wytworzonej suchej masy osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków w latach 2010 i 2011 wyniosła odpowiednio 553,2 tys. ton i 569,9 tys. ton.

W roku 2009 wytworzono w Polsce na oczyszczalniach ścieków komunalnych 563,1 tys. ton osadów, co potwierdza tendencję rosnącą w porównaniu do lat poprzednich np.

⁶ „eutrofizacja” oznacza wzbogacenie wody składnikami odżywczymi, szczególnie związkami azotu i/lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów i wyższych form życia roślinnego, co jest przyczyną niepożądanych zakłóceń równowagi wśród organizmów żyjących w wodzie oraz jakości danych wód

⁷ obliczono na podstawie metodyki obliczania redukcji azotu i fosforu w aglomeracjach, przesłanej przez Komisję Europejską w dniu 4 kwietnia 2012 r.

359,8 tys. ton w 2000 r. Jednostkowy średni wskaźnik osadów powstających w polskich oczyszczalniach ścieków komunalnych wynosi 0,247 kg s.m./m³ oczyszczonych ścieków. Wzrost ilości wytwarzanych osadów powodowany jest zwiększającą się przepustowością komunalnych oczyszczalni ścieków oraz stosowaniem bardziej zaawansowanych technologii podwyższonego usuwania biogenów.

Tabela 24. Ilość osadów ściekowych wytworzona w ciągu roku [GUS 3, 4]

Jednostka terytorialna	Ilość wytworzonych osadów ściekowych - ogółem				
	2005	2007	2009	2010	2011
	tony suchej masy				
POLSKA - MIASTO	448 941	485 422	466 437	422 354	405 143
POLSKA - WIEŚ	37 201	47 948	96 678	104 369	114 047

Tabela 25. Osady dotychczas składowane (nagromadzone) na terenie oczyszczalni i wykorzystane z dotychczas składowanych [GUS 3, 4]

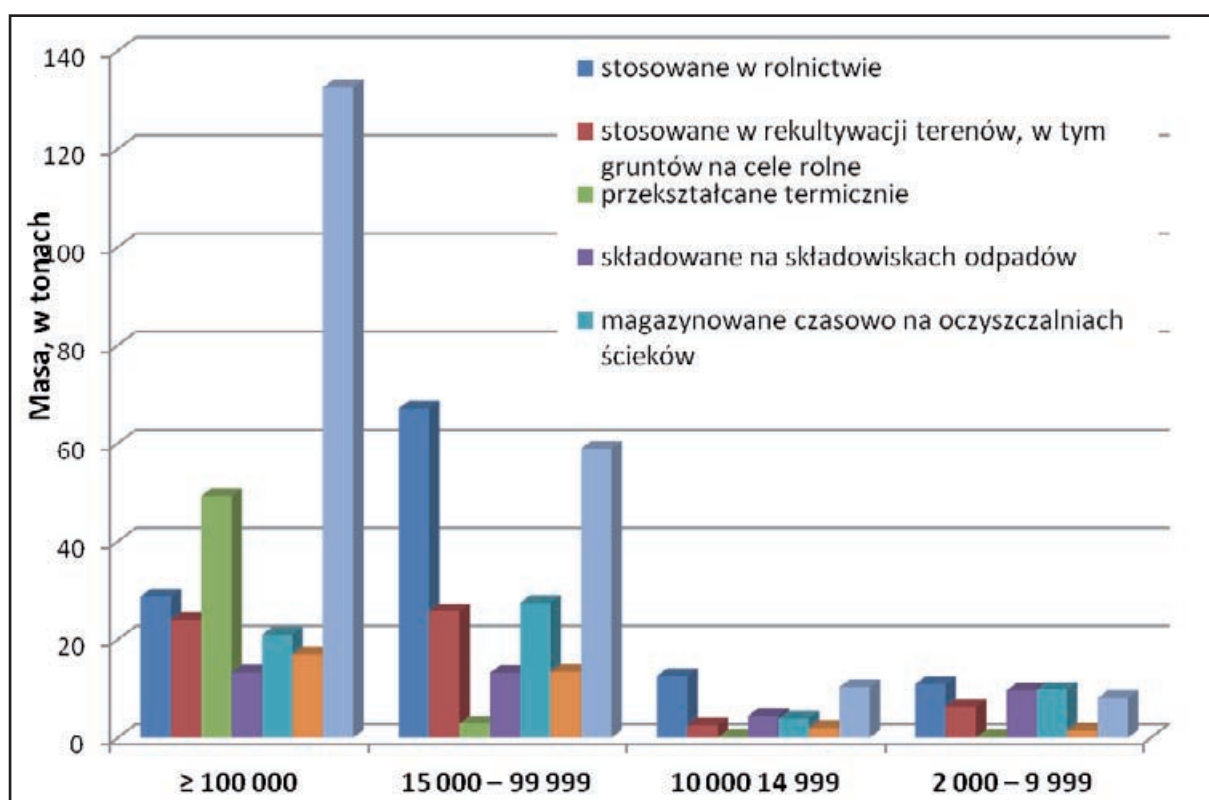
Jednostka terytorialna	osady dotychczas składowane (nagromadzone)				
	2005	2007	2009	2010	2011
	t	t	t	t	t
POLSKA	782 716	753 333	453 823	332 445	212 414
POLSKA - MIASTO	767 560	734 160	407 332	307 994	208 696
POLSKA - WIEŚ	15 156	19 173	46 491	24 451	3 718
osady wykorzystane z dotychczas składowanych (nagromadzonych)					
POLSKA	86 232	122 683	190 449	63 394	14 752
POLSKA - MIASTO	80 344	113 444	158 444	43 830	11 938
POLSKA - WIEŚ	5 888	9 239	32 005	19 564	2 814

Tabela 26. Postępowanie z osadami z komunalnych oczyszczalni ścieków [GUS 4]

Sposób zagospodarowania osadów	Lata									
	2005		2007		2009		2010		2011	
	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%
Osady wytworzone w ciągu roku ogółem, w tym	486,1	100	555,4	100	563,1	100	526,7	100	569,9	100
- stosowane w rolnictwie	66,0	13,6	98,2	17,6	123,1	21,9	109,3	20,7	119,4	20,7
- stosowane w rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne	120,6	24,8	118,5	21,4	77,8	13,8	54,3	10,3	58,5	10,1
- stosowane do produkcji kompostu oraz preparatów nawozowych	24,2	5,0	25,5	4,6	23,5	4,2	30,9	5,9	33,7	5,8
-przekształcane termicznie, w tym spalanie	6,2	1,3	1,7	0,3	8,9	1,6	19,8	3,7	52,3	9,1

Sposób zagospodarowania osadów	Lata									
	2005		2007		2009		2010		2011	
	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%	tys. ton suchej masy	%
- składowane na składowiskach odpadów	172,9	35,6	115,5	20,8	81,6	14,5	58,9	11,3	40,6	7,0
- magazynowane czasowo na oczyszczalniach ścieków	96,2	19,8	196	35,3	248,2	44,1	68,2	12,9	62,1	10,8
- „inne” cele różne w tym rekultywacja składowisk odpadów, stosowanie do uprawy roślin nie przeznaczonych do spożycia i produkcji pasz	-	-	-	-	-	-	185,2	35,2	209,7	36,5

Dane o ilości wytworzonych i zagospodarowanych osadów w podziale na wielkość aglomeracji zbierane są również w KPOŚK.

Wykres 6. Sposoby postępowania z osadami ściekowymi wg stanu na koniec 2011 roku [wg Sprawozdania z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Tabela 27. Gospodarka osadowa – podział ze względu na wielkość aglomeracji [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Grupa, RLM	Ilość suchej masy osadów		Ilość suchej masy osadów powstających na oczyszczalni wraz ze sposobem zagospodarowania osadu						przeznaczone na inne cele							
	2010	2011	stosowane w rolnictwie		stosowane w rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne		przekształcane termicznie		składowane na składowiskach odpadów		magazynowane czasowo na oczyszczalniach ścieków		stosowanie do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu			
			2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011		
	tys. ton/rok															
≥ 100 000	291,1	285,9	38,5	28,8	20,9	24,0	19,6	49,3	18,9	13,3	38,8	21,0	15,8	17,0	138,6	132,5
15 000 – 99 999	196,1	204,1	65,5	67,1	30,8	25,8	2,9	2,9	14,7	13,2	25,1	27,5	10,4	13,4	46,8	58,9
10 000 14 999	27,5	35,6	7,7	12,6	4,8	2,5	0,003	0,034	4,5	4,5	5,1	3,9	1,3	2,0	4,2	10,3
2 000 – 9 999	38,5	44,2	7,0	10,9	5,2	6,3	0,2	0,036	13,5	9,6	7,8	9,8	1,3	1,4	4,2	8,1
RAZEM	553,2	569,9	118,8	119,4	61,8	58,5	22,7	52,3	51,7	40,7	76,7	62,2	28,9	33,8	193,9	209,7

Porównując te dane z danymi uzyskanymi w połowie lat 90-tych zauważa się, że w tym czasie nastąpił dwukrotny wzrost masy osadów wykorzystywanych wtórnie oraz wyraźnemu zmniejszeniu uległa masa osadów składowanych na składowiskach odpadów. Zwiększyła się natomiast masa osadów magazynowanych czasowo na oczyszczalniach ścieków.

7. FINANSOWANIE

Informacje statystyczne GUS [4] o wydatkach inwestycyjnych przeznaczonych na budowę, rozbudowę oraz modernizację systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków nie uwzględniają ich wielkości. Wydatki te w 2011 r. stanowiły 55,5% ogółu wydatków na ochronę środowiska oraz 87% w dziale gospodarka ściekowa i ochrona wód.

Tabela 28. Wydatki inwestycyjne na komunalne systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w latach 2003–2011 [GUS 4]

Przeznaczenie wydatków	Wydatkowane środki finansowe ogółem w mln zł					
	2003	2005	2007	2009	2010	2011
Zbiorcze systemy kanalizacyjne	1 893,9	2 464,0	2 909,9	4 349,8	4 371,1	4 267,2
Oczyszczalnie ścieków	681,5	839,3	841,5	1 450,9	1 916,5	1 560,7
RAZEM	2 575,4	3 303,3	3 751,4	5 800,7	6 287,6	5 827,9

Głównymi źródłami pochodzenia nakładów finansowych na inwestycje w zakresie realizacji infrastruktury sanitacji były/są:

- środki własne gmin,
- fundusze krajowe:
 - NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
 - WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
 - EF – Ekofundusz,

- fundusze zagraniczne:
 - – ZPORR - Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
 - – FS – Fundusz Spójności,
 - – EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.

Nakłady finansowe poniesione w latach 2010 - 2011 na budowę, rozbudowę i/lub modernizację oczyszczalni ścieków oraz budowę i modernizację sieci kanalizacyjnej wyniosły około 15,1 mld zł, w tym:

- 10,4 mld zł (69 %) wydatkowano na budowę i modernizację sieci,
- 4,7 mld zł (31%) na inwestycje związane z oczyszczalniami.

Tabela 29. Wydatki inwestycyjne na komunalne systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w latach 2010–2011 w podziale na przedziały RLM [Sprawozdanie z realizacji KPOŚK 2010-2011, 7]

Grupa, RLM	Zbiornice systemy kanalizacyjne ogółem		Oczyszczalnie ścieków komunalnych ogółem		Łącznie nakłady poniesione	
	tys. zł					
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
≥100 000	2 090 347,4	1 566 069,3	2 089 223,8	771 628,5	4 179 571,6	2 337 697,5
15 000 – 99 999	1 182 817,2	1 421 006,9	292 568,0	431 121,8	1 475 199,2	1 850 433,2
10 000 14 999	467 687,5	649 286,9	128 946,6	105 408,4	596 634,1	735 709,2
2 000 – 9 999	1 292 052,8	1 777 721,2	517 583,9	465 867,3	1 807 096,8	2 234 073,0
RAZEM	5 032 904,9	5 414 084,3	3 028 322,3	1 774 026,0	8 058 501,7	7 157 913,0

Analiza danych wykazała następujący rozkład nakładów finansowych z uwzględnieniem źródeł ich pochodzenia:

- środki własne - 6 256 682,0 tys. zł co stanowi ponad 41 % ogólnej wartości nakładów finansowych,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 1 065 796,3 tys. zł (7 %),
- Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 1 311 078,6 tys. zł (8,6 %),
- pozostałe fundusze ekologiczne – 137 223,4 tys. zł (1 %),
- fundusze zagraniczne – 5 547 841,2 tys. zł (36,5 %),
- inne źródła finansowania – 912 221 tys. zł (5,9 %).

Analizując strukturę wydatków inwestycyjnych na komunalną gospodarkę wodno-ściekową należy zauważyć, że wydatki na systemy kanalizacji zbiorczej stanowią ok. 75%, a na oczyszczalnie ścieków ok. 25% ogółu wydatków w tym kierunku inwestowania. Zwrócić należy także uwagę na duży udział środków własnych gmin ok. 40% oraz środków pochodzących z pomocy zagranicznej ok. 36% ogółu wydatków na ten cel oraz na ponad dwukrotny przyrost środków wydatkowanych na omawiany cel w stosunku do roku 2003.

Niestety w różnych obszarach realizacji założeń KPOŚK odnotowano opóźnienia. Dla potrzeb sprawozdawczych wprowadzono więc definicję aglomeracji „opóźnionej”. Jest to aglomeracja wykazująca opóźnienia w realizacji inwestycji w stosunku do terminu ujętego w KPOŚK - to jest do końca 2015 r. Opóźnienia te sygnalizują 252 aglomeracje w odniesieniu do 263 oczyszczalni ścieków. Łączny RLM aglomeracji opóźnionych to 7 130 682.

8. PIŚMIENICTWO I AKTY PRAWNE

8.1 Piśmiennictwo

1. Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2011 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.
2. Mały Rocznik Statystyczny Polski 2007, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007.
3. Ochrona Środowiska 2011. Informacje i opracowania statystyczne. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.
4. Ochrona Środowiska 2012. Informacje i opracowania statystyczne. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.
5. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2011, 2012. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
6. Aktualizacja Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych – AKPOŚK 2010. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa 2011.
7. Sprawozdanie z wykonania Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w latach 2010–2011 PROJEKT. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa listopad 2012.
8. Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2006–2007. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej. IOŚ, Warszawa 2009.
9. Roboczy projekt Czwartej Aktualizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa 2013.
10. Gospodarka ściekowa w Polsce w latach 2008–2009. Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej. IOŚ, Warszawa 2011.
11. Program wyposażenia aglomeracji poniżej 2 000 RLM w oczyszczalnię ścieków i systemy kanalizacji sanitarnej, KZGW, Warszawa, marzec 2007.

8.2 Akty prawne

1. Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 Z 30.5.1991 r., z późn. zm.; Dz. Urz. WE polskie wydanie specjalne z 2004 r., rozdz. 15, t. 002, str. 26): 40–52.
2. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591, z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2001 r., Nr 72, poz. 747, z późn. zm.).
4. Ustawa - Prawo wodne, (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r., Nr 239, poz. 2019, z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminach (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008, z późn. zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2008 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984, oraz z 2009 r. nr 27, poz. 169).
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji (Dz. U. Nr 137, poz. 922).

8. Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie ogłoszenia Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz jego dwóch aktualizacji (M.P. nr 58, poz. 775).

SUMMARY

The territory of Poland is 322,575 km², of which 311,888 km² is the land, whereas the area of internal sea waters of Poland and the area of the territorial sea equal 2005 km² and 8682 km², respectively; 38.5 M inhabitants live in that area. The average population density in Poland is 123 inhabitants/km².

The territory of Poland lies in 99.7% in the Baltic Sea drainage basin, in 0.2% in the Black Sea drainage basin and in 0.1% in the North Sea drainage basin. The main rivers that drain from the area of Poland into the Baltic Sea are Vistula and Odra. The river basins thereof cover 87.9% of the surface of Poland.

In 2011 the systems of collective water supply, that is water supply systems, served 95.4% of inhabitants, whereas the collective waste disposal systems – 63.5% of inhabitants, including 86.7% of inhabitants of the urban areas and 27.8% of inhabitants of the rural areas.

Poland, when accessing the European Union in 2004, committed itself to obey by the European law. The arrangements made in the course of negotiations with the European Union regarding the “Environment” sector were transferred to the Treaty of the Accession of Poland to the European Union. The government of the Republic of Poland, in the act of signing and ratification of that document, obliged itself to achieve specific parameters in the scope of waste-water treatment in specific transitory periods so that by the year 2015 the compliance with Directive 91/271/EEC of 21 May 1991 concerning urban waste-water treatment could be attained.

In order to stimulate, enforce and coordinate actions taken by the communes and water and sewage companies in the scope of extension, building and modernization of the waste-water systems and urban waste-water treatment plants, the President of the National Authority of Water Management [Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej – KZGW] was in charge of elaboration and periodic update of the National Program of Urban Waste Water Treatment [Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych – KPOŚK]. This study is a report on implementation of the Program in question in the years 2010-2011.

The collected data indicate that about 32 M inhabitants lived in 1728 agglomerations in 2011. This number included 25.4 M of those who used a waste-water system, about 4.9 M of those who were served by a gully emptier fleet, and about 218.5 thousand of those who applied individual systems.

Pursuant to the provisions of the Treaty of Accession, by 2015 the agglomerations should meet the conditions of compliance with Directive 91/271/EEC concerning:

1. Providing the agglomerations with the urban waste-water collection systems ensuring a service level of nearly 100%.
2. Providing the agglomerations with the urban waste-water treatment plans meeting the requirements of secondary treatment.
3. Relevant capacity of waste-water treatment plants in the agglomerations.

At the end of 2011 the following number of agglomerations achieved the required service level:

- for agglomerations $\geq 150,000$ P.E. $\geq 98\%$ P.E. – 6 agglomerations,

- for agglomerations $\geq 100,000$ P.E. $< 150,000$ P.E. $\geq 95\%$ P.E. – 6 agglomerations,
- for agglomerations $\geq 15,000 < 100,000$ P.E. $\geq 90\%$ P.E. - 96 agglomerations,
- for agglomerations $\geq 2,000 < 15,000$ P.E. $\geq 80\%$ P.E. – 298 agglomerations.

In total the required level of service by means of collective waste-water networks was reached in 406 agglomerations, which accounted for only 23% of all the for agglomerations, whereas 1322 (77%) did not reach the required service levels. It is important to point out that in 139 agglomerations the level of service through the waste-water network equaled 0 which accounted for as much as 8 % of all the agglomerations.

Furthermore, the analysis has shown that 1617 waste-water treatment plants (that is over 83% of the total thereof) in 1361 agglomerations met the requirements concerning the quality of the waste-water treated.

The data evaluation has also indicated that 516 agglomerations have urban waste-water treatment plants the capacity of which expressed in P.E., corresponds to the P.E. of the metropolitan area, compliant with the ordinances and resolutions defining the borders and the size of agglomerations. The P.E. of these agglomerations amounted to 15,197,669, and the total capacity of the waste-water treatment plants equals 19,223,734.

In 2011 the estimated reduction of the total biodegradable pollutant load from agglomerations amounted to 76%. The calculated reduction of the pollutant load by means of the method recommended by the European Commission was 61.1% and 61.8% for the total nitrogen and the total phosphorus, respectively.

In the period under study, that is in the years 2010-2011, the following investments in building, extension or modernization were completed:

- waste-water network: in the agglomerations 18,074.2 km of waste-water was built, including 12,274.4 km of gravitational network. As a result of construction of that network the number of inhabitants whom the water and sewage companies provide their services increased to 886 311. Moreover, 866.9 km of the existing network was modernized.
- waste-water treatment plants: 431 investments of modernization and/or extension of the urban waste-water treatment plants were completed. Also 103 new waste-water treatment plants were built in that period.

In the framework of the sludge management: the amount of the dry matter of sewage sludge produced from the waste-water treatment plants in the years 2010-2011 equaled 1,123,111.1 ton. The most frequent applications included their use for remediation of landfill sites, composting, cultivation of plants not intended for consumption and production fodders and use in agriculture.

Financial expenditures incurred in the years 2010-2011 for building, extension and/or modernization of the waste-water treatment plants as well as for building, extension and modernization of the waste-water network amounted to about PLN 15.1 billion, of which 69% was spent for the network construction and 31% for the investment related with waste-water treatment plants. Own funds of the communes were the major source of financing of the waste-water management financing. They covered almost 41% of the total value of financial expenditures and foreign funds accounting for almost 36.5%.

Unfortunately, delays have been encountered in different fields of implementation of the KPOŚK provisions. Therefore for the reporting purpose a definition of a “delayed” metropolitan area has been introduced. It is a metropolitan area indicating delays in the progress of investments with respect to the deadline stated in the KPOŚK – that is by the end of 2015. Such delays have applied to 252 agglomerations in terms of 263 waste-water treatment plants. The total P.E. of the delayed agglomerations is 7,130,682.